

Marts 2005

Børn og uhyggeligt tv
En rapport om 12 børns tv-liv og oplevelser omkring uhyggeligt tv

Udarbejdet af Maria R. Husted
For Kirke og Medier, KLF.

Indholdsfortegnelse:

1.0. Forord	3
1.1. Problemformulering	3
2.0. Forskning om og med børn.....	4
3.0. Undersøgelsen.....	5
3.1. Anvendt litteratur	6
3.2. Kategorisering af tv-voldsbegrebet.....	7
3.3. Kategorisering af tv-udsendelser	8
4.0. Metodeovervejelse	11
4.1. Spørgeskemaet	12
4.2. Spørgeskemaets udformning	13
4.3. Spørgeskemaets resultater	14
4.3.1. Tredje klasse, Jylland	14
4.3.2. Femte klasse, Jylland.....	17
4.4. Konklusion.....	20
5.0. Det kvalitative forskningsinterview	21
5.1. Børneinterviewet.....	22
5.2. Børneinterviewene i praksis	24
6.0. Interviewguide og analyse.....	25
6.2. Fejlkilder.....	25
7.0. Analyse af interviews.....	27
7.1. Tredje klasse. En præsentation.	28
Pia.....	28
Malene.....	30
Signe.....	32
Lone.....	34
Anders	36
Mikkel	38
8.0. Femte klasse. En præsentation.....	41
Thomas	41
Marianne.....	43
Karina	46
Morten	48
Tina	50
Mette.....	51
9.0. Børn som tv-seere	53
9.1. Sociale fællesskaber	53
9.2. Olesens analytiske kategorier: Fornøjelse, erfaring, risiko, frihed og kompetence.....	54
10.0. Sociale fællesskaber	56
10.1. tv alene.....	56
10.2. tv med venner.....	58
10.3. tv med familien	59
10.4. Uhyggeligt tv	61
10.5. Uhyggeligt tv med venner	62
10.6. Uhyggeligt tv i familien.....	65
11.0. Skræmmende tv	67

11.1. Brudstykker.....	67
11.2. Underholdnings- / fiktions-billedvold.....	69
11.3. Dokumentarisk vold.....	71
11.4. familietryghed.....	73
11.5. Søskende.....	75
12.0. Holdninger til tv.....	76
12.1. Tredje klasse vs. femte klasse.....	78
13.0. Konklusion.....	80
13.1. Selvmodsigelser.....	81
13.2. Børn som kompetente tv-seere.....	82
13.3. Svar på problemformulering.....	83
Litteraturliste.....	89

1.0. Forord

Til baggrund for denne rapport ligger en undersøgelse af tv-mediets udbud af vold igennem børnenes egne oplevelser af tv-volden. Debatterne omkring tv-vold sættes regelmæssigt i fokus, ikke mindst på baggrund af aktuelle udsendelser og serier, som f.eks. den danske krimiserie *Rejseholdet* på DR1. Denne vises i familiens hyggestund søndag aften mellem kl. 20.00 og 21.00. Problemet er netop, at programmerne med vold mange gange sendes på, for børn, uhensigtsmæssige tidspunkter. Det være sig *TV2 Nyhederne* kl. 19.00, samt *TV-Avisen* på DR1 kl. 18.00, der sendes lige efter *Fjernsyn for dig*. Kirke og Medier, Kristelig Lytter og Fjernseerforening har efterspurgt rapporten med udgangspunkt i de henvendelser de af og til får fra bl.a. pædagoger i landets SFO'er. Pædagogerne bekymrer sig primært for børnenes behov for at tale om serier, de har set i tv inden kl. 21.00 herunder *Rejseholdet*. Tilsyneladende er problemet, at børnene ikke får talt deres tv-oplevelser igennem hjemmefra.

Et andet udsældt fænomen er i samme forbindelse antallet af tv i hjemmet, og ikke mindst placeringen af fjernsyn på børneværelset. Det er først og fremmest forældrenes problem at bestemme over børnenes tv-vaner. Men kan det overhovedet lade sig gøre, når børnene har adgang til tv på eget værelse, og ved forældrene overhovedet, hvad det er børnene ser i tv, når børnene sidder på eget værelse.

Ved at tale med børn i 3. og 5. klasse, vil jeg forsøge at skabe et billede af tv-voldens påvirkninger på børnene, samt i hvilken grad børnene får bearbejdet deres oplevelser, ved at tale med deres forældre, andre voksne eller andre børn.

1.1. Problemformulering

Problemformuleringen er bestilt af Kirke og Medier, KLF. Hovedspørgsmålene i rapporten er som følger:

- Ser børn med tv på eget værelse mere tv, der skræmmer dem, end børn uden tv på eget værelse?
- Ved forældre til børn med tv på eget værelse, hvad børnene ser?

- Er der overensstemmelse mellem det forældrene forventer, skræmmer deres børn, og det, der reelt skræmmer deres børn?
- Hjælper det børnene at tale med en voksen, de har tillid til, om det uhyggelige eller voldsomme de har set i tv.
- I hvilket omfang bliver børn påvirkede af deres venner, til at se, for dem, uhyggelige programmer i tv?

Da det er brede spørgsmål, der skal besvares, på baggrund af et afgrænset kvalitativt materiale, forventes det, at ikke alle 5 spørgsmål besvares i dybden – i stedet tilstræbes det i høj grad at rapporten afdækker mulige sammenhænge mellem de enkelte spørgsmål og at børnenes besvarelser i så vid udstrækning som mulige repræsenteres så både individuelle og tilsyneladende generelle træk træder frem.

2.0. Forskning om og med børn

I 1989 vedtager FNs generalforsamling *Konventionen om Børns rettigheder*. Med Børnekonventionen anlægger FN et radikalt børnesyn, hvor børn og unge under 18 år ikke blot skal sikres de mest elementære rettigheder. Endvidere forpligter landene sig til at sikre børns udvikling og medbestemmelse. Målet er, at børn skal betragtes som subjekter – aktive deltagere i eget liv. Udgangspunktet er, at børn bedst selv kan bedømme deres egne følelser, handlinger og forestillinger. Voksne kan vejlede dem, men først og fremmest lytte til dem¹. Børnekonventionen skriver sig ind i en tid, som er moden til at tage hensyn til børnene. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at også børneforskningen er i forandring. Hvor børneforskningen tidligere fokuserede på billederne; volden, mængden af blod, døde, våben etc. går man, samtidigt med, at Børnekonventionen skrives, gradvist mere og mere over til at tale med eller observere de børn, hvis følelser og oplevelser, det reelt drejer sig om².

Essensen i den nye barndomsforskning er at betragte børn som aktører, og ikke blot som passive andenrangsborgere under udvikling til at blive fuldgældige medlemmer

¹ Jørgensen, Per. 2000, Hansen, Lene. 2002, <http://www.plan-international.dk> og <http://www.barnetsvalg.dk>

² Olesen, Jesper. 2000. p.

af samfundet³. I Danmark er der tradition for, at barndomsforskningen bygger på en tæt kontakt med børn. Det er de samme forskningsmæssige retningslinier jeg underlægger mig, når jeg vælger at lade børnene selv fortælle, hvorledes tv-vold påvirker dem. Fælles for den moderne barndomsforskning og FNs Børnekonvention er nemlig, at børn skal betragtes som borgere på lige fod med voksne. Som Jesper Olesen beskriver det i *Børn som tv-seere* (2000), handler det i forhold til medierne om, at medier ikke blot skal betragtes *som noget der enten fremmer eller hæmmer børns udvikling* (s. 8), med de konsekvenser det må have for fremtiden, men som en del af børnenes hverdag i nuet. For ligesom voksne påvirkes og bruger medierne i hverdagen, gør det samme sig gældende for børnene.

3.0. Undersøgelsen

Rapporten bygger på en pilotundersøgelse i form af et spørgeskema, samt af uddybende kvalitative interviews. Spørgeskemaet er ikke repræsentativt, men skal give et indtryk af, hvilke spørgsmål, der er relevante for interviews med børn i henholdsvis 3. og 5. klasse, omkring deres forhold til vold i tv. De uddybende interviews skal give mulighed for mere uddybende og personlige svar end spørgeskemaets spørgsmål.

Rapporten bygger på empiri fra en landsbyskole i Vestjylland samt en privatskole i Odense, for på denne måde at repræsentere børn fra en mindre såvel som en større by. Her i rapporten analyserer jeg kun spørgeskemaerne uddelt i Vestjylland. Dette skyldes en vis forsinkelse med at komme i kontakt med en samarbejdsvillig skole (og herunder forældre) i Odense. I bilag foreligger til sammenligning resultater fra begge skoler. Privatskolen blev valgt på grund af problemer med at finde en samarbejdsvillig kommunalskole i Odense. Denne undersøgelse handler ikke om afvigerne, men om almindelige børn i Danmark. I spørgeskemaundersøgelsen har jeg i alt anvendt 29 fra 3. klasse med henholdsvis 16 i Vestjylland og 13 i Odense og i alt 33 fra 5. klasse med henholdsvis 13 i Vestjylland og 20 i Odense. Jeg foretog 12

³ Jørgensen og Kampmann. 2000 p. 9-23 og Tufte, Kampmann og Hassel. 2003 p. 7-11.

kvalitative forskningsinterview med 1 informant ad gangen i egne hjem. Henholdsvis 4 i Odense og 8 i Vestjylland.

I de tilfælde, hvor jeg har mulighed for det, interviewer jeg kort forældrene omkring deres børns tv-sening. Det afhænger i hvert enkelt tilfælde af forældrenes tilstedeværelse under interviewet. I de interviewsituationer, hvor forældrene sidder med under interviewet, deltager de enten på børnenes opfordring, på eget initiativ eller til sidst i interviewet på min direkte opfordring. Der er både fordele og ulemper forbundet med forældrenes tilstedeværelse.

I bilag er desuden vedlagt min forskningsdagbog⁴, som beskriver forløbet med oprettelse af kontakt til skolerne, eleverne samt deres forældre. Desuden beskriver dagbogen de praktiske overvejelser og gøremål i forhold til indsamling af empiri.

3.1. Anvendt litteratur

Herunder følger en redegørelse for de for denne undersøgelse relevante overvejelser omkring spørgeskemaet og det kvalitative forskningsinterview, samt disses udformning. Til definition af voldsbegrebet, har jeg anvendt Søren Keldorfs artikel *Billedvolden og jeg-styrken eller billedstyrken og jeg-volden*. Overvejelserne omkring spørgeskemaet er gjort på baggrund af Dines Andersens⁵ artikel *Spørgeskemainterview med børn – skulle det være noget særligt?* Det kvalitative forskningsinterview er beskrevet ud fra Steinar Kvaales bog *InterView*. Overvejelser omkring specielt børneinterviews er gjort på baggrund af Dines Andersens *Spørgeskemainterview med børn – skulle det være noget særligt?*, Grethe Kragh-Mullers *Børn siger så meget – forstår de voksne?* samt Jan Kampmanns *Børn som informanter og børneperspektiv*. Til analysen af interviewene tager jeg delvist afsæt i Jesper Olesens *Børn som tv-seere*.

⁴ Se bilag 1.0.

⁵ Dines Andersen er seniorforsker ved Socialforskningsinstituttet.

3.2. Kategorisering af tv-voldsbegrebet

Definitionen på tv-vold er i denne rapport inddelt i to kategorier inspireret af Søren Keldorf.⁶ I sin artikel *Billedvolden og jeg-styrken eller jeg-styrken og billedvolden*, griber han fat i nogle af de problemstillinger, som følger med fjernsynet; herunder det stigende udbud af voldeligt tv og især voldeligt tv som påvirkning af individet. Han beskriver bl.a. tv- og videovold som det i værste fald kan påvirke mennesket, nemlig til at efterligne fiktionens vold. Søren Keldorfs⁷ indgangsvinkel er psykologisk, mens min er kulturel. Af denne grund tager jeg kun udgangspunkt i den ene side af Søren Keldorfs definitioner på tv- og videovold. I denne opererer han med tre definitioner på tv- og videovold; Dokumentarisk vold, Underholdnings-/Fiktions-billedvold og Ekstrem billedvold, samt disse typer af billedvolds påvirkning af mennesket, også kaldet identifikations-/identitetstyper⁸. Det er identifikations-/identitetstyper jeg vælger at se bort fra i denne rapport, idet jeg ikke mener, der er belæg for at udlægge børnenes udtalelser i et psykologisk perspektiv. Fokus er i denne rapport at indkredse og beskrive børnenes oplevelser, – ikke at forklare dem dybdepsykologisk set. Keldorfs kategorier tjener her udelukkende til at tegne et type-inddelt begrebsapparat.

Da undersøgelsen i denne rapport handler om tv-vold, tager jeg kun afsæt i de to første definitioner, men en beskrivelse herunder følger af alle tre typer. Dokumentarisk vold er vold begået i virkeligheden og vist eller beskrevet dokumentarisk. Det kan f.eks. være i *TV-Avisen* (DR1) eller i *Nyhederne* (TV2), hvor der vises billeder fra krige, herunder eksempelvis ofre – sårede eller døde, passive ofre eller ofre, der interviewes. Derudover er det ulykker, katastrofer, overfald og lign. *Station 2* på TV2 hører også under denne kategori. Her er der ofte tale om beskrivelser af overfald, røverier, tyverier og lign. Formålet med denne type billedmateriale og beskrivelser er, ifølge Søren Keldorf, dels at vise virkeligheden, dels at konkurrere om publikum.

⁶ Artiklen er en del af John Aasted Halses og Ida Krogs: tv og video – Vold mod børn. S. 36-37. (1989).

⁷ Søren Keldorf er cand.psych og lektor i psykologi ved Institut for Sociale Forhold og Organisation ved Aalborg Universitet.

⁸ Se bilag, hvor hele skemaet er gengivet.

Underholdnings-/Fiktions-billedvold er den anden kategori. Herunder befinder action- og krimifilm samt action- og krimiserier sig. Søren Keldorf refererer her til biljagter, skuddueller og nærkamp. Herunder mener jeg også, at man bør placere urealistiske film som gysere, hvori der indgår vampyrer, spøgelser og lignende. Ifølge Søren Keldorf er formålet også i denne kategori at konkurrere om publikum samt at tilfredsstille seernes behov for spænding.

Ekstrem billedvold er den tredje kategori, som knytter sig til meget voldsomme videofilm. Disse indeholder lange nuancerede og meningsløse voldsskildringer. Formålet med denne type film er alene at give seeren fornemmelse af gys og angst; effekten og affekten. Der er ikke belæg i materialet for, at denne kategori på nogen måde indgår i børns tv-sening. Det kan ikke afvises, at det sker, men ud fra interviewene synes kategorien ikke at være relevant i forhold til aldersgruppen.

I det følgende vil jeg benytte mig af de to første begreber i forhold til analysen dels af spørgeskemaerne, dels af interviewene. Begreberne er et redskab til at skabe overblik over de typer af vold, som børn har adgang til via tv-mediet. Derudover giver begreberne et indblik i, hvad voldstypernes formål i tv kan være.

3.3. Kategorisering af tv-udsendelser

Mine interviewspørgsmål drejer sig ofte om programmer vist på DR1 og TV2 inden kl. 21.00, hvilket rapporten naturligvis bærer præg af. Det var min oprindelige hensigt at tage udgangspunkt i DR1s og TV2s udsendelser inden kl. 21.00. Under interviewene viste det sig dog hurtigt, at børnene, havde svært ved at skelne imellem tv og video, og helt umuligt var det, at skelne imellem tv-kanaler som tv3, TVDanmark, DR1, TV2 og lign. Idet interviewene i høj grad er blevet til på børnenes præmisser, har jeg derfor fravalgt at skelne stringent imellem kanalerne. I det nedenstående foregriber jeg nogle konklusioner og analyser, som jeg af hensyn til indkredsning af følgende begreber og definitioner behandler nu. Det skyldes, at en definition af nedenstående kategoriseringer giver et bedre overblik over analyserne.

Den herunder følgende kategorisering af tv-udsendelser er lavet på baggrund af interviewene med børnene. Det forholder sig således, at børnene dels uopfordret, dels på baggrund af mine spørgsmål fortæller om følgende tv-udsendelser og at disse naturligt lader sig kategorisere. Det interessante er, at det er faldet alle børnene naturligt selv at inddele udsendelser i følgende kategorier, samt at kategorierne går igen ved alle børn. De kategoriserede tv-udsendelser fremstår af denne grund vigtige i børnenes tv-liv. I analysen af spørgeskemaerne såvel som interviewene refererer jeg til følgende kategorier. Når børnene taler om et bestemt program, vil jeg i nogle tilfælde nævne programmets navn. Deres egne kategoriseringer afspejler børnenes kompetencer som genrebevidste på trods af deres alder. Genregrebet udtrykker en evne til at reflektere over tv'et som medie. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at flere børn bruger betegnelser som sport, serier, tegnefilm, uhyggelige film, naturfilm og lign. Men det kommer også til udtryk ved, at de bruger et specifikt program som billede på en bestemt type programmer de godt kan lide at se; f.eks. *James Bond*, *TV-Avisen* eller *Barracuda*. Det er interessant, at så forholdsvis unge børn er i stand til på denne måde at reflektere over forskellige udsendelser og at holde dem op imod og / eller adskille forskellige programmer fra hinanden. Det tyder nemlig dels på en vis erfaring som tv-seer, dels på en vis kompetence i forhold til at beskæftige sig med tv'et som medie.

Film: Herunder taler børnene primært om familiefilm, action- og gyserfilm. Familiefilm betegner børnene som sjove og lidt spændende film. Film, der er lavet til børn og deres familier. Gyserfilm er uhyggelige film med unge og voksne som modtagere.

Fjernsyn for dig: Her i rapporten kaldes det alene *Børnetime*, hvilket skyldes en vane fra min egen barndom. Ingen børn udtrykker problemer med at forstå, hvad *Børnetime* er. *Fjernsyn for dig / Børnetime* er udsendelser af 25 minutters varighed, som vises hver aften på DR1 kl. 18.00, lige inden *TV-Avisen*. Udsendelserne er forskellige fra aften til aften og indeholder bl.a. *Bamse og Kylling*, *Anna og Lotte*, dukkefilm og tegnefilm, serier etc. Udsendelserne er altid med dansk tale og retter sig imod børn helt ned til 1 år. I december måned 2004, hvor interviewene med de

jyske børn er foretaget, bestod *Børnetime* af julekalenderen *Jul på Kronborg*. Denne serie er både spændende og sjov, men tilsyneladende lidt for uhyggelig for de yngste seere. Et enkelt barn nævner *Vildmarkens Øje*, som er et naturprogram, der fortæller om og viser billeder fra Amerikas vildmark samt landets dyr.

Nyheder: Herunder er der primært tale om *TV-Avisen* på DR1 og *Nyhederne* på TV2. I interviewene bruger vi fællesbetegnelsen *TV-Avisen*, og det gør jeg også i rapporten, med mindre et barn selv refererer til begge.

Serier: De nævnte serier er alle rettet imod et ældre publikum end de her i undersøgelsen benyttede børn. Der er dels tale om amerikanske komedie- og krimiserier samt danske drama- og krimiserier. Krimiserierne indeholder alle underholdnings-/fiktionsbilledvold af en skræmmende karakter for børn⁹. Herunder skal nævnes; *Rejseholdet* og *Ørnen* på DR1 samt *Forsvar* og *24 Timer* på TV2 som de serier børnene refererer mest til.

Tegnefilm: Alle de medvirkende børn nævner selv tegnefilm som noget de gerne vil se. Tegnefilmene bruges tilsyneladende som tidsfordriv. Når de ser tv med venner, er det som oftest tegnefilm, de vælger at se.

Realitytv: Som noget forholdsvis nyt er der i verdensdækkende tv, opstået en genre som lader sig betegne under Realitytv eller docu-soaps. Betegnelsen dækker programmer, der tager afsæt i almindelige mennesker med ægte følelser. *Big Brother* er det måske mest kendte. I den aktuelle undersøgelse taler kun to børn om Realitytv, nemlig *Huset* på TV2 og *Åndernes Magt* på TV2Zulu. *Huset* er et program, hvor 4 par hver får stillet en lejlighed til rådighed som de skal renovere. Vinderen er den, der får solgt sin lejlighed ved en auktion til højeste pris. *Åndernes Magt* handler om det overnaturlige. En clairvoyant ankommer til et hus og skal undersøge det for overnaturlige fænomener som genfærd, og derefter fjerne genfærdene fra huset. Under udsendelsen følger man clairvoyanten samt de berørte beboere i huset.

⁹ Kriterier for filmvurdering . (1999).

Ungdomstv: Her i undersøgelsen nævnes *Boogie* og *Barracuda* på DR1. *Boogie* er et interaktivt ungdomsprogram, hvor seerne kan deltage ved at sende sms'er udsendelsen igennem. Deres beskeder vises på tv samtidigt med, at der vises musikvideoer. Foruden musikvideoer er der to studieværter, som strukturerer programmet, interviewer musikere, pjatter og snakker. *Barracuda* består af forskellige typer af udsendelser, der alle henvender sig til børn og unge. Nogle af udsendelserne består af oplysende skole-tv på et underholdende plan, som f.eks. lidt enkel fysikundervisning og naturprogrammer. Andre udsendelser består f.eks. af tegnefilm.

4.0. Metodeovervejelse

De her i undersøgelsen benyttede informanter er valgt på baggrund af deres alder og evne til at formulere sig på et spørgeskema og i et interview. Først og fremmest er det relevant, at børnene kan læse og besvare spørgeskemaets spørgsmål. 7- til 11-årige børn er inde i en udvikling, hvor de både lader sig påvirke og har egne oplevelser af det, der foregår omkring dem. Men først efter det 11. år er de i stand til at reflektere over deres oplevelser og at sammenholde andres og egne argumenter¹⁰. Som nævnt i problemformuleringen, er det interessante i denne undersøgelse også at kunne belyse, hvorledes mindre skolebørn forvalter deres oplevelser af tv-vold i hverdagen, når de ikke, som ældre skolebørn, er i stand til at reflektere over oplevelserne.

Dines Andersen har foretaget et metodeprojekt, der belyser, hvad børn i forskellig alder er i stand til at svare på i en spørgeskemaundersøgelse. Undersøgelsen viser tydeligt, at de mindste skolebørn på 7 år kan svare på langt færre spørgsmål end ældre skolebørn på 15 år. Men allerede fra 9 år sker der en stigning i rigtige besvarelser. Denne undersøgelses tema er tv-vold og uhyggeligt tv. Et spørgeskemas tema kan i sværhedsgrad influere på respondentens forståelse af de stillede

¹⁰ Kriterier for filmvurdering. Medierådet, Kbh. (1999).

spørgsmål. Jeg anser ikke tv-vold som et tema børn i f.eks. 1. klasse nødvendigvis har et kendskab til. Idet forståelsen af, hvad der kan karakteriseres som tv-vold kan variere, har jeg desuden ikke mulighed for at kontrollere svarenes rigtighed f.eks. i samarbejde med forældrene. For at få så mange korrekte besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen, betragter jeg det derfor som en fordel, at børnene ikke er yngre end 3. klasse, hvilket i alder svarer til 9-10 år¹¹.

4.1. Spørgeskemaet

Generelt vil en spørgeskemaundersøgelse være tænkt som en repræsentativ undersøgelse af et givent område. Man vil i mange sammenhænge belyse et område statistisk og herigennem afprøve hypoteser som evt. er opstået som følge af en kvalitativ undersøgelse. Men man kan også vende denne arbejdsmetode rundt og som jeg, benytte spørgeskemaet i et pilotprojekt. Hensigten med spørgeskemaundersøgelsen i form af et pilotprojekt er, at den skal give mig indsigt i, hvorvidt børn overhovedet udsættes for uhyggeligt tv og tv-vold, i hvilken udstrækning, hvad de opfatter som vold og uhygge osv. Som pilotprojekt giver spørgeskemaundersøgelsen mig hermed vished om, hvorvidt tv-vold er en velkendt størrelse i børnenes hverdag. Svarene på disse spørgsmål skal siden hjælpe mig til at lave et kvalitativt interview, som sprogligt og forståelsesmæssigt foregår på det samme niveau som de givne informanter.

Ved udarbejdelsen af et spørgeskema er det vigtigt at tage højde for de medvirkende informanters evne til at forstå de stillede spørgsmål. Sådanne overvejelser bør gøre sig gældende uafhængigt af de medvirkendes alder. Hvor der i interviewet er mulighed for at forklare et spørgsmål, er det i spørgeskemaet nødvendigt at være meget præcis. Trods et præcist stillet spørgsmål, kan det imidlertid ikke udelukkes, at respondenter misforstår spørgsmålet. Sprogforståelsen er således vigtig, og ved overvejelser omkring spørgeskemaets udformning, kan risikoen for misforståelser mindskes. Da jeg skal udspørge børn i 3. og 5. klasse udformer jeg skemaet med *ja-nej-ved ikke*-spørgsmål. Den sidste mulighed *ved ikke* giver respondenter mulighed

¹¹ Andersen, Dines. 2000.

for at vise, at han ikke har forstået spørgsmålet. Jeg har foretaget dette valg på baggrund af Dines Andersens resultater, som viser, at alle skolebørn kan svare på direkte formulerede spørgsmål. Dertil ønsker jeg ikke at forvirre børnene ved at udsætte dem for selv at skulle formulere, skrive og stave sig igennem besvarelserne. For yderligere at højne sprogforståelsen er jeg tilstede mens børnene svarer på skemaet. Dette giver mig mulighed for at hjælpe børnene, hvis de ikke forstår spørgsmålene. På trods af de to forskellige klassetrin udformes spørgeskemaerne ens, for at give mulighed for sammenligninger de to klassetrin imellem¹². Spørgeskemaerne uddeles og besvares i klasselokalet. Lærerne er til stede imens. Idet børnene besvarer skemaet på klassen, opretholdes en nogenlunde ro. Samtidigt kommer børnenes svar ikke under indflydelse af forældre. Til gengæld vil der muligvis forekomme en vis indflydelse fra de andre elever, afhængig af hvor rolige børnene forholder sig mens de svarer.

4.2. Spørgeskemaets udformning

Spørgeskemaet er inddelt i fem grupper med tre- fire spørgsmål i hver, og består i alt af 22 spørgsmål. De stillede spørgsmål skal give mig information om, hvorvidt børnene skræmmes af tv-udsendelser, om deres forældres indflydelse i det børnene ser på tv og om børnene har tv på deres værelser. Derudover forsøger jeg at indkredse, hvorvidt børnene taler med andre om ting, der kan skræmme dem, og såfremt de gør, om det er en tryghedsskabende faktor. Her følger en beskrivelse af spørgeskemaets grupperinger:

- *Navn, alder og klassetrin.* Alder og klassetrin bedes udspecificeret i tilfælde af, at nogle børn er begyndt tidligere eller senere i skole end deres jævnaldrende. I tilfælde af, at flere end 3 børn i hver klasse melder sig til at deltage i interviewundersøgelsen spørger jeg til navnet. Herved kan jeg udvælge informanter på baggrund af spørgeskemaets besvarelser.

¹² Andersen, Dines. 2000.

- *Tv-seningens rammer.* Ser børn tv alene, med venner og har de adgang til tv på eget værelse.
- *Dokumentarisk vold og underholdnings-/fiktions-billedvold.* Ser børn nyhedsudsendelser og uhyggelige film i tv.
- *Hjemmets regler i forhold til tv.* Har børn restriktioner fra forældrene i forbindelse med, hvad de ser i tv.
- *Børns frygt og tryghed.* Hvor vidt bliver børn af og til bange, når de ser tv og hjælper det at tale med nogle om det.
- *Hvad er uhygge og vold.* Hvad betragter børn som uhyggeligt og som vold. Morgen tv er ikke i sig selv voldeligt, men bliver afbrudt af korte Nyhedsudsendelser. Samtidigt er der ofte voldelige episoder i tegnefilm, men på grund af den urealistiske genre, er det ikke sikkert, at børnene tænker på tegnefilm som voldelige¹³.

4.3. Spørgeskemaets resultater

4.3.1. Tredje klasse, Jylland

Af de 17 børn i 3. kl. har en enkelt pige problemer med at besvare skemaet. Jeg frasorterer hendes skema, da hun flere gange har sat flere krydser til et svar og fire gange ikke har besvaret spørgsmålet. Tilbage er der 12 piger og 4 drenge. I det følgende vil jeg lave en samlet konklusion for drenge og piger. Konklusionen vil hovedsageligt være en refleksion over, hvilke spørgsmål, der kan være relevante i interviewene. Disse spørgsmål vil være kursiverede.

Til første spørgsmålsgruppe svarer 6 af de 16 børn ja til, at de har tv på deres værelser, men 14 børn ser nogle gange tv alene. Et fjernsyn placeret på værelset har

¹³ Kriterier for filmvurderingen. (1999).

altså ikke betydning for, om børnene ser tv alene. 11 børn ved ikke, om deres forældre altid ved, hvad børnene ser i tv, mens kun 3 børn siger, at deres forældre altid ved, hvad børnene ser. Et muligt interview spørgsmål vil derfor være, *om forældrene taler med deres børn om, hvad børnene ser i tv*, da dette kan give et indblik i, hvor meget forældre følger med i deres børns tv-sening. 12 børn ser nogle gange tv med deres venner. Det er umiddelbart mange og kan tyde på, at tv er vigtigt for børnene, både når de er alene og sammen med vennerne. Jeg vil derfor spørge ind til, *om der er forskel på, hvad de ser, når de er alene og sammen med deres venner. Desuden er det interessant, hvor meget tv de ser.*

I anden spørgsmålsgruppe svarer 15 af 16 børn ja til, at de ser *TV-Avisen* sammen med voksne. Under besvarelsen af dette spørgsmål fortalte mange af børnene mig, at de bliver bedt om, at vende ansigtet væk, når *TV-Avisen* viser uhyggelige billeder. Derfor vil jeg spørge til, *hvor stor effekt det har, og hvor mange uhyggelige billeder de alligevel når at se, når de vender ansigtet bort fra tv-skærmens billeder*. Da 9 børn somme tider ser *TV-Avisen* alene, vil mange af børnene sandsynligvis se mange uhyggelige billeder i *TV-Avisen* alligevel. Dertil kommer, at 7 af 16 børn ser uhyggelige film på tv, mens 5 ikke ved om de gør det. De børn, der ikke ved, om de ser uhyggelige film på tv, udgør en lille tredjedel. *Jeg har en formodning om, at nogle børn ikke ved præcist, hvad en uhyggelig film er, og dette vil jeg tale med dem om under interviewet*. Min formodning underbygges endvidere i tredje spørgsmålsgruppe, hvor 4 børn ikke ved, hvorvidt de ser uhyggeligt tv alene og 3 ikke ved, hvorvidt de ser uhyggeligt tv med voksne. Til gengæld svarer 13 børn ja til, at de ser uhyggelige programmer i tv med voksne, og 7 børn ja til, at de ser uhyggeligt tv alene. 5 børn ser aldrig uhyggeligt tv alene. På grund af de 5 børn, som aldrig ser uhyggeligt tv alene, vil jeg under interviewene, spørge børnene om, *hvorvidt de kender egne grænser for, hvad de kan tåle at se på tv*. Der er nemlig blot overensstemmelse mellem to af de 4 børn, der aldrig ser noget i tv de ikke må og de 5 børn, der ikke ser uhyggeligt tv. På trods af, at mange af børnene ser uhyggeligt tv med eller uden voksne ved siden af sig, har 11 børn restriktioner om, hvad de må se i tv. Det bliver derfor interessant at høre, *hvilke programmer børnene har restriktioner imod at se.*

Fjerde spørgsmålsgruppe viser, at kun 4 børn bliver bange, når de ser uhyggeligt tv, mens 7 børn ikke ved det og 5 børn ikke bliver bange. Det samme mønster går igen i spørgsmålet om, hvorvidt børnene bliver bange, når de ser tv alene. Til dette har 5 børn svaret ja, 5 børn nej og 6 børn ved ikke. Heraf svarer 3 børn ja til begge spørgsmål, 3 børn svarer nej til begge spørgsmål mens 4 børn svarer ved ikke til begge spørgsmål. Under besvarelsen af disse spørgsmål pustede især nogle drenge sig op overfor klassen og fortalte, at de ikke blev bange. Muligvis kan elevernes svar være blevet påvirket af dette. Under interviewene vil jeg netop spørge børnene om, *hvad de bliver bange for, og hvordan de reagerer på det*. Især det sidste spørgsmål er interessant, da kun 1 barn taler med nogle om det, når barnet er bange, mens 14 børn siger nej til dette spørgsmål. 4 børn siger, at det hjælper at snakke med andre om sin frygt, mens 9 svarer nej til dette. Hvis dette giver det sande indtryk af den givne 3. kl., bliver det spændende at høre, *hvorledes børnene får udtrykt og bearbejdet deres angst på andre måder, end ved at tale med om den*. Det kan imidlertid også være, at børnene taler med voksne om deres frygt, uden børnene bruger ordet bange.

Femte spørgsmålsgruppe tester, hvad børnene synes er uhyggeligt og voldeligt tv. Igen skabte disse spørgsmål debat i klassen, ikke mindst det sidste spørgsmål om, hvorvidt der er vold i tegnefilm. Til dette har 4 børn svaret ja, 10 børn nej og 2 ved ikke. 3 børn synes nogle gange børnetime er uhyggeligt og 12 børn at det ikke er, mens 1 barn har skrevet ved ikke. Kun 2 børn synes *TV-Avisen* er uhyggeligt, 7 børn synes ikke det er uhyggeligt og 7 børn ved det ikke. Af denne grund vil jeg forme et interviewspørgsmål som handler om, *hvad børnene ser i TV-Avisen og om det de ser, er uhyggeligt*. Såfremt de stadig svarer nej, vil jeg spørge, *hvorfor det ikke er uhyggeligt*. Det kan muligvis hænge sammen med, at *TV-Avisen* viser billeder af mennesker, de ikke kender, og at begivenhederne derfor ikke berører dem. 15 børn synes ikke, at *Morgen tv* er uhyggeligt og et barn ved det ikke. Dette spørgsmål viser endvidere, at 15 børn ser tv om morgenen, og jeg vil derfor spørge til, *om det kun er i weekenden eller også på hverdage, at de ser tv om morgenen*.

For at belyse, hvorvidt børn med fjernsyn på eget værelse benytter sig af den lettere adgang til at se forbudt tv, har jeg set nærmere på en sådan sammenhæng. I alt ser 8 ud af 16 børn tv de har restriktioner imod at se. Imidlertid viser det sig, at af de 6 børn, der har tv på sit værelse, svarer kun 2 ja til, at de ser tv de ikke må se. 2 børn med tv på eget værelse har ikke restriktioner omkring, hvad de må se i tv, men det ene barn ser alligevel tv det ikke må se på. 2 børn ved ikke, om de ser tv de ikke må og 2 børn ser aldrig tv de ikke må. Det tyder således ikke på, at der er en sammenhæng mellem, at børn har tv på eget værelse, og at de ser tv de ikke må. Til gengæld viser et barn uoverensstemmelse i sin besvarelse, da barnet ikke har restriktioner omkring, hvad det må se i tv, men alligevel ser tv, det ikke må. Dette viser, hvor unøjagtig en spørgeskemaundersøgelse kan være benyttet på børn, og nødvendigheden af at medtage interviewet.

4.3.2. Femte klasse, Jylland

I 5. kl. var der ikke nogle af de 13 deltagende børn, som viste problemer med at besvare spørgeskemaet. Derudover er der færre børn i 5. kl. end i 3. kl., som svarer ved ikke, når ordet uhyggelig indgår i spørgsmålene. Det kan tyde på, at flere børn i 5. kl. end i 3. kl. ved, hvad uhyggelig betyder.

Til første spørgsmålsgruppe svarer 8 ud af 13 børn ja til, at de har tv på eget værelse. Det er en væsentlig stigning i forhold til i 3. kl. Alle børn i 5. kl. ser nogle gange tv alene og nogle gange tv med venner. Dette kan enten betyde, at tv-sening fylder en større rolle med alderen, eller at børn i 5. kl. har større frihed til selv at vælge, om de vil se tv. Jeg vil derfor spørge børnene i 5. kl., *om de oplever en mildere grad af frihed til at vælge at se fjernsyn nu, end da de var yngre. På grund af børnenes alder, kan der desuden være en sammenhæng mellem, at de leger mindre end da de var yngre, når de er sammen med deres venner.* Dette vil jeg spørge ind til under interviewene. Hertil kommer, at kun 2 børn svarer ja til, at deres forældre altid ved, hvad børnene ser i tv, mens 8 svarer nej til det samme spørgsmål og kun 3 børn ved det ikke. Med baggrund i spørgeskemaet, fremstår børn i 5. kl. derfor mere bevidste om, at deres forældre har en holdning til tv-sening. Dette vil jeg søge uddybt vha.

interviewet, hvor et muligt interviewspørgsmål, kan handle om, *hvorvidt børnene diskuterer tv-sening med deres forældre.*

Den anden spørgsmålsgruppe viser, at alle 13 børn ser *TV-Avisen* sammen med voksne. Til gengæld ser kun 6 børn nogle gange *TV-Avisen* alene, hvilket procentvist er færre end i 3. kl. Denne nedgang kan muligvis hænge sammen med, *at færre børn i 5. kl. ser Børnetime, og at de derfor ikke får serveret TV-Avisen på samme måde som børnene i 3. kl., som muligvis bliver hængende foran tv'et uden at zappe videre, når Børnetime afløses af TV-Avisen.* Dette vil jeg søge belyst nærmere under interviewene med både 3. kl.s børn og 5. kl.s børn. I 5. kl. ser 10 børn nogle gange uhyggelige film og kun 3 børn ser det aldrig. Ingen børn svarer ved ikke, hvilket tyder på, at alle børnene ved, hvad en uhyggelig film er. Jeg vil spørge ind til, *hvem de ser uhyggelige film med, og hvad de betegner som en uhyggelig film.* Der kan muligvis være forskel i kategorierne fra 3. til 5. kl.

I tredje spørgsmålsgruppe svarer 8 børn ja til, at de har restriktioner fra forældrene omkring valg af tv-programmer. 3 har svaret nej til, at der er noget i tv de ikke må se og 2 ved det ikke. 7 børn ser aldrig tv de ikke må, mens 5 børn nogle gange vælger de forbudte programmer. 5 børn ser sommetider uhyggeligt tv alene og 7 børn gør det aldrig. Til gengæld ser 11 børn uhyggeligt tv sammen med voksne. Også i 5. kl. vil jeg derfor spørge ind til, *om børnene ved, hvad der gør dem bange, og om de bevidst fravælger det, når de ser tv.* Desuden vil jeg spørge, *om de børn der ser uhyggeligt tv, ser det med venner, eller fordi deres venner også ser det, eller om de selv opsøger det.* Jeg vil endvidere spørge, *hvad det er for noget uhyggeligt tv, de ser sammen med voksne, og hvornår de ser det.* Af de adspurgte er der imidlertid kun et barn, som ser uhyggeligt tv alene, og som også ser forbudt tv. Der er derfor ikke en klar sammenhæng mellem, at det børn har lov til at se i tv ikke gør dem bange. Muligvis fordi det er noget andet, der er uhyggeligt for børn, end voksne forestiller sig.

På trods af, at så mange af børnene tilkendegiver, at de ser uhyggeligt tv alene eller med voksne, viser fjerde spørgsmålsgruppe at kun 2 bliver bange, når de ser det, og 8

ikke bliver bange mens 3 ikke ved det. 3 bliver bange når de ser tv alene og 7 bliver ikke bange, når de ser tv alene. Til gengæld er der en stigning fra 3. til 5. kl. af børn, som taler med voksne når de er bange. I 5. kl. taler 7 børn med voksne om deres angst, mens 8 børn synes de bliver trygge, når de taler om deres frygt. Derfor tyder det på, at børnene godt ved, hvad det vil sige at være bange og at de er mere bevidste om at de taler med voksne om det, end børnene i 3. kl. var. Da der ikke er en tydelig sammenhæng mellem det børnene synes er uhyggeligt og at de bliver bange når de ser tv, vil det være interessant at få belyst, *hvad børn i 5. kl. forbinder med ordet bange*. Det er ikke sikkert, at de forbinder det med tv-sening, men muligvis i højere grad som en frygt for noget mere virkeligt, f.eks. frygten for at gå alene i mørke eller at miste et familiemedlem.

Ovenstående konklusion mener jeg bliver bekræftet i femte spørgsmålsgruppe, hvor kun 1 barn synes *TV-Avisen* er uhyggeligt, mens 11 børn ikke synes det og 1 barn ikke ved det. Til sammenligning synes 1 barn, at *Børnetime* er uhyggeligt, 7 børn synes det ikke og 3 børn ved det ikke. Det skal her nævnes, at flere af børnene i 5. kl. havde svært ved at svare på dette spørgsmål, da de ikke ser *Børnetime* længere. Mange af børnene vidste heller ikke, hvad Morgen tv er, da de ikke ser tv om morgenen. 10 børn svarer nej til, at morgen tv skulle være uhyggeligt og 3 børn ved det ikke. Dette kan desuden hænge sammen med, at de børn der ser morgen tv vælger børneprogrammer frem for *God Morgen Danmark*. 3 børn i 5. kl. synes, der er vold i tegnefilm, mens 7 ikke synes det og 3 ikke ved det. Det tyder altså ikke på, at børn i 5. kl. er ret meget mere bevidste om, hvad der er vold end i 3. kl. Dette bekræfter min antagelse, at børn ikke betragter tegnefilm som en realistisk genre og at de derfor heller ikke forbinder tegnefilmsvold med vold. For at blive mere sikker i denne antagelse, vil jeg imidlertid spørge børnene, *hvad de forbinder med ordet vold*.

Af de 8 børn som har tv på eget værelse, ser 4 børn tv de har restriktioner imod at se. Disse 4 udgør halvdelen af de i alt 8 børn, som ser tv de ikke må. Dette er en lille stigning i forhold til i 3 kl. Dette kan muligvis tyde på, at jo ældre børn bliver, jo flere friheder tager de sig i forhold til forældrenes forbud, når det gælder tv-sening. Men det kan også betyde, at ældre børn er mere bevidste om, hvad de må og ikke må

se i tv. Der er ikke belæg for at konkludere, at børn med tv på eget værelse, ser mere forbudt tv, end børn uden tv på værelset. Tvært imod. Da alle 13 børn nogle gange ser tv alene, er der heller ikke belæg for, at børn med tv på eget værelse, ser mere tv alene end andre børn. Jeg vil dog forsøge at interviewe 2 børn fra hver klasse med tv på værelset og 2 børn fra hver klasse uden tv på værelset, for at se, om de adskiller sig på andre måder.

4.4. Konklusion

Der er flere tendenser i spørgeskemaundersøgelsen, som peger i retning af, at børnene i 5. kl. er mere bevidste end børnene i 3. kl. om, at deres forældre har en holdning til børnenes tv-sening. På trods af de variationer, der er i mellem 3. og 5. kl.s svar, giver undersøgelsen dog grobund for nogle af de samme supplerende interviewspørgsmål. Ligesom der er nogle tendenser, der peger i samme retning. Herunder følger spørgeskemaundersøgelsens konklusioner i punktform.

- Ifølge spørgeskemaundersøgelsen tyder det ikke på, at der er en sammenhæng mellem, at børn med tv på værelset ser mere uhyggeligt tv, end børn uden tv på eget værelse. Hertil kommer, at alle børnene har adgang til at se tv alene.
- Der er heller ikke en klar sammenhæng mellem, at forældre til børn med tv på eget værelse ved mindre om, hvad børnene ser i tv.
- Til gengæld er der en tendens imod, at forældre generelt ikke taler med deres børn om, hvad børnene ser i tv.
- Da et flertal af de børn, som har restriktioner imod at se bestemte programmer i tv alligevel ser uhyggeligt tv, kan det tyde på, at børnene bliver bange for nogle andre ting, end forældrene forventer.
- På trods af dette, synes et flertal af børnene, at det hjælper at tale med en voksen, om det, der gør dem utrygge.

- Næsten alle børn ser *TV-Avisen* sammen med deres forældre og mere end halvdelen ser af og til *TV-Avisen* alene. Ifølge spørgeskemaundersøgelsen bliver kun ganske få børn bange for *TV-Avisen*. Dette kan evt. hænge sammen med, at de ikke lever sig ind i *TV-Avisen* eller at de som oftest ser det sammen med voksne.
- Et stort flertal af børnene ser af og til tv med deres venner, hvilket tyder på, at tv er en vigtig del af børnenes hverdag, både alene, sammen med forældre og sammen med vennerne.

Spørgeskemaundersøgelsen lægger op til mange interessante spørgsmål til brug i interviewene. Jeg vil imidlertid sortere i spørgsmålene og primært koncentrere mig om spørgsmål i forbindelse med vold og uhyggeligt tv. Herunder følger mulige områder for, hvilke temaer, jeg kan indkredse.

- Hvad oplever børnene som vold, og hvorfor ser de det?
- Hvad gør børnene bange?
- I forbindelse med *TV-Avisen*, hvorfor skræmmer det dem ikke?
- I hvilken udstrækning taler forældre med børnene om det, uden at børnene (især i 3. kl.) er helt bevidste om det?
- I hvilket omfang påvirker børn af deres venner i valg af tv-udsendelser?

5.0. Det kvalitative forskningsinterview

Kvale sammenligner det kvalitative forskningsinterview med en samtale mellem ligesindede og siger, at den derfor ikke er specielt nytænkende. Imidlertid adskiller interviewet sig fra hverdags samtalen ved på forhånd at være struktureret og under

interviewet styret af intervieweren. Det specielle ved metoden er måske snarere dets fænomenologiske udgangspunkt, som giver mulighed for at udfolde et menneskes livsverden (tanker, oplevelse, følelser og liv. I denne henseende børnenes liv foran fjernsynet). Her er udformningen af åbne spørgsmål det centrale, idet disse tillader informanten at tale frit og tilføje interviewet sin egen dimension. Herved får intervieweren et indblik i informantens tanker, oplevelse, følelser¹⁴. I fortolkningsøjemed er det hermeneutikkens vekselvirkning mellem del og helhed, der skal gøre interviewene anvendelige i forskningssammenhænge. Interviewet er således teksten, som fortolkes. Teksten er i sig selv en helhed. I fortolkningen tager man udgangspunkt i enkelt-dele, men uden at miste blikket for helheden. Det centrale i det semistrukturerede livsverdensinterview er at fortolke det særegne. Med Steinar Kvaales egne ord:

(...)et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener¹⁵.

Det kvalitative forskningsinterview er bærer af en række fordele såvel som ulemper. Af fordele kan for det første nævnes den intime karakter af en samtale og muligheden for at stille supplerende og uddybende kommentarer. For det andet informanternes personlige forskelligheder, hvilket kan tilføje undersøgelsen adskillige dimensioner. Af ulemper skal især nævnes generaliserbarheden det vil sige mangel på repræsentivitet. Denne vil altid være væsentlig mere omfattende at indkredse i det kvalitative interview i forhold til i en spørgeskemaundersøgelse. I samfund og kulturforskningen er denne interviewform forholdsvis ny, men er igennem stigende mængder af tværfaglig litteratur i løbet af de sidste år blevet mere udbredt¹⁶.

5.1. Børneinterviewet

Til belysning af børns forhold til tv-vold er netop det kvalitative forskningsinterview i form af det halvstrukturerede livsverdensinterview en god tilgang til indsamling af

¹⁴ Kvale, Steinar. 1997. s. 15, 19-21, 27 og 55

¹⁵ Kvale, Steinar. 1997. s. 19.

¹⁶ Kvale, Steinar. 1997. s. 19, 21-22, 49ff og 75ff. Og Andersen, Dines. 2000.

empiri. Netop på baggrund af børnenes mulighed for at forklare med egne ord og ud fra egne oplevelser, åbner interviewet op for nye indblik i barnets hverdagsliv. Ikke desto mindre er der nogle områder, der kræver ekstra opmærksomhed, når man benytter interviews på børn. Grethe Kragh-Muller¹⁷ beskriver sine egne erfaringer på området i artiklen *Børn siger så meget – forstår de voksne?* Hun konkluderer bl.a., at børn generelt er meget åbne, interesserede i andre mennesker og villige til at tale. Derfor er det en betingelse for interviewets form, at den voksne interviewperson er levende interesseret i barnet og får skabt en bæredygtig kontakt. Dette skabes evt. ved en langsom start, hvor man leger med barnet eller man indgår i en samtale, hvis temaer er bestemt af barnet. Den gensidige tillid og respekt er vigtig og man kan ikke presse et uoplagt barn til at deltage i et interview. I stedet må man hellere udsætte interviewet til en anden dag eller helt aflyse det. Kragh Muller skriver endvidere:

Den største hindring mht. at forstå børn som informanter kan nemt blive den voksnes forforståelse, teorier og ikke mindst billeder (opfattelser) af, hvad børn er for nogle, og hvilke behov de har¹⁸.

Kragh-Mullers udgangspunkt er, at alles oplevelser er rigtige. Men forskellige mennesker kan have forskellige opfattelser af det samme. Derfor er det vigtigt at barnet, der interviewes, mødes af en interviewer, der ikke har ”opdragelsesbriller” på.

Når man spejler – sender barnets udsagn tilbage til barnet, kan barnet bekræfte om man har forstået barnet korrekt og korrigere den voksne hvis denne ikke helt har forstået eller har forstået forkert.¹⁹

Børn og voksne tænker og oplever naturligvis forskelligt, hvilket kan medføre misforståelser under interviewet, samt under tolkningen af interviewet. Som interviewer skal man være sig bevidst om at skabe intersubjektivitet. Det vil sige, at intervieweren ikke må tillægge børnenes udsagn egne opfattelser. Intervieweren kan reformulere sine spørgsmål, hvorved barnet udstråler, om den voksne har forstået. Hvis ikke dette er tilfældet, kan barnet korrigere den voksne. Den voksne skal nemlig

¹⁷ Grethe Kragh-Muller er uddannet...

¹⁸ Kragh-Muller, Grethe. 2000. s. 97.

¹⁹ Kragh-Muller, Grethe. 2000. s. 96.

forstå barnets oplevelser som barnet forstår egne oplevelser. Denne situation kalder Kragh-Muller *at spejle*²⁰:

5.2. Børneinterviewene i praksis

Jan Kampmann beskriver i artiklen *Børn som informanter og børneperspektiv* nogle af de praktiske overvejelser man bør gøre sig inden interviewet udføres. Her vil jeg blot beskæftige mig med de forhold, jeg tager stilling til og benytter i mine interviews. For at skabe så trygge rammer som muligt for børnene foregår interviewene hjemme hos børnene med 1 informant ad gangen. Interviewene er dybdegående engangsinterview, hvor jeg former interviewet med åbne spørgsmål, som åbner mulighed for, at børnene selv kan bidrage til interviewet, samt for at undgå ja- nej- svar. De forskellige interviews varighed afhænger af børnenes udholdenhed og interesse for interviewet, og korrigeres i forhold til det enkelte barn. Jeg aftaler tidspunkt for interviewene med børnenes forældre over telefonen. Derefter sender jeg et brev til de børn, som har mulighed for at deltage i interviewet. Brevet²¹ indeholder oplysninger om det bestemte mødetidspunkt, interviewets varighed samt informationer om, at jeg optager interviewet på bånd. Desuden får børnene min adresse, telefonnummer og e-mail så de har mulighed for at kontakte mig, før eller efter interviewet. Jeg lader det være op til forældrene og deres børn, hvorvidt forældrene skal lytte med under interviewet. Det optimale er, at jeg er alene med børnene, så de ikke skal tage hensyn til deres forældres tilstedeværelse. Der er altid en fare for, at børn lader sig influere af deres forældres holdninger. Imidlertid betragter jeg det som en ekstra tryghedsskabende faktor for børnene såvel som deres forældre at lade forældrene selv overveje, hvorvidt de skal sidde med under interviewet.

Af hensyn til børnene og deres forældre har jeg på forhånd fastlagt et sæt etiske normer for, hvordan jeg rent praktisk går til værks under interviewsituationen, samt under bearbejdning af data. For det første insisterer jeg på, at en forælder er hjemme på interviewtidspunktet. Jeg tillader alle forældre at se mine spørgsmål eller at sidde

²⁰ Kragh-Muller, Grethe. 2000.

²¹ Se bilag 7.0.

med under interviewet. Jeg stiller ikke spørgsmål, som er grænseoverskridende for barnet. Det vil sige, at jeg overvejer mine spørgsmål, i det omfang et barn virker afvisende eller utryk ved at svare. Endvidere stiller jeg ikke spørgsmål, som går ud over min undersøgelse, mens båndoptageren er tændt. Under bearbejdning af mine data ser jeg helt bort fra eventuelle personlige oplysninger. Nogle børn og især deres forældre giver mig oplysninger, som kan være medvirkende til, at et barn vil være letgenkendeligt i rapporten; det være sig omkring sygdom, skolegang eller andre for undersøgelsen mindre interessante oplysninger. Disse oplysninger ligger heller ikke ved i bilag.

6.0. Interviewguide og analyse

Interviewguiden er en vejledende skabelon, som dels skal hjælpe mig med at strukturere interviewet, dels skal hjælpe mig med at huske mine spørgsmål under selve interviewsituationen, for at opnå så kompatible svar som muligt. Idet informanterne er børn, kan interviewguiden endvidere hjælpe mig i de tilfælde, hvor børnene ikke selv tager initiativ til at fortælle bredt. Men jeg anser det som en gevinst at afvige fra interviewguidens kronologi, såfremt børnene selv er snakkesalige og åbner mulighed for det.

Til analysen af interviewene tager jeg udgangspunkt i de temaer, som interviewet naturligt lægger op til, som følge af problemformuleringen og forskningsspørgsmålene. Interviewene skal hver især og samlet betragtes som en enhed, men vil i analysen samtidigt blive splittet op i mindre enheder ud fra interviewenes temaer.

I analysen henviser jeg i øvrigt til vedlagte transskriberede interviews.

6.2. Fejlkilder

Jeg analyserer 3. og 5. klasse hver for sig. I spørgeskemaundersøgelsen tydede det ikke på, at børn med tv på eget værelse ser mere uhyggeligt tv end børn uden tv på

eget værelse. Af de deltagende informanter i interviewet har kun to børn i 5. kl. tv på eget værelse, mens ingen af informanterne i interviewet i 3. kl. har tv på eget værelse. Desværre havde jeg ikke mulighed for at interviewe flere børn med tv på eget værelse, hvilket er at betragte som en fejlkilde. Af denne grund kan jeg ikke svare præcist på spørgsmålet omkring, hvorvidt forældre til børn på eget værelse ved, hvad deres børn ser i tv. Jeg beder forældrene om at være hjemme under interviewene med deres børn. Men det er valgfrit, hvorvidt de vil være til stede i rummet, under interviewet. Forældrenes rolle kan derfor deles ind i fire kategorier; dem, der holder sig væk med andre gøremål, og ikke giver mulighed for, at jeg kan stille dem supplerende spørgsmål efter interviewet. Dem, der holder sig væk, men i nærheden, så jeg kan stille dem supplerende spørgsmål efter interviewet. De forældre, som sidder med under interviewet, men kun taler på min opfordring og til sidst de forældre, som ikke blot sidder med under interviewet, men også deltager i interviewet, næsten på lige fod med deres børn.

Mange af forældrenes betragtninger yder et væsentligt bidrag til min undersøgelse. Ikke mindst på baggrund af, at de giver et indblik i hele familiens forhold til fjernsynet og ikke blot det enkelte barns oplevelse af eget forhold til fjernsynet. Men især den sidste kategori af forældre, kommer i konflikt med min forestilling om, at undersøgelsen skal tage udgangspunkt i børnenes egne betragtninger. Dette skyldes, at forældrenes tilstedeværelse unægteligt påvirker børnenes udsagn. Et typisk problem er, at børnene beder deres forældre om hjælp til at svare. Børnene henvender sig især til forældrene, når det drejer sig om børnenes restriktioner i forhold til, hvor meget, og hvilke programmer, de må se i tv. I de tilfælde, hvor børnenes svar ligeså meget er forældrenes samt i de tilfælde, hvor børnenes svar ikke stemmer overens med børnenes, er det svært at differentiere imellem børnenes og forældrenes svar. Dertil giver mange forældre, uopfordret, et billede af, at familien ikke lægger særlig vægt på fjernsynets rolle i familien.

7.0. Analyse af interviews

Med inspiration fra Jesper Olesens *Børn som tv-seere* følger her en præsentation af de interviewede børn, samt en overordnet analyse. Jesper Olesens analytiske greb består i at udlede en række analytiske begreber af hans kvalitative materiale, som består af feltarbejde – for på denne måde at komme børnenes begrebsverden i møde så vidt muligt. Eller med andre ord at nå indsigt i barneperspektivet. Han udvikler på den måde, gennem parallelle refleksioner af børnenes egen kultur og en række kulturteoretiske termer, et unik beskrivelsesapparat. Det unikke består i, at han lader sit eget materiale ”tale” før han tilføjer de teoretiske refleksioner, som så til gengæld rodfæster materialet i en teoretisk forståelsesramme med de mulige perspektiver, det giver. Nemlig at materialet kan føje sig ind i større og bredere sammenhænge.

Igennem sine analyser beskæftiger Jesper Olesen sig med en række temaer, som også er interessante i forhold til mine analyser. Det er bl.a. temaet fortolkningsfællesskaber; i denne rapport tv-sening med forældre, søskende og med venner. Jesper Olesen arbejder desuden med temaerne frihed, risiko, kompetence og fornøjelse. Disse temaer benytter jeg her i rapporten som et udvidet analytisk begrebsapparat. Det vil sige, at jeg ikke tager direkte afsæt i de samme temaer, men refererer til dem som begreber, der løbende kan sammenholdes med denne rapports materiale.

Præsentationerne af børnene er konstrueret med udgangspunkt i de særlige karakteristika, der gør sig gældende for det enkelte barn. Efter henholdsvis en præsentation af 3. kl. og en præsentation af 5. kl. følger en samlet overordnet analyse af interviewene. Analyserne bliver til på baggrund af de temaer, som ligger implicit i interviewene jf. Olesens analysemetode. Det har vist sig, at interviewene har åbnet op for en række interessante temaer, der ikke fra begyndelsen var tænkt ind i interviewene. Disse temaer tager ikke afsæt i Jesper Olesens teori, men udelukkende i mine interviews. Temaerne er som følger; uhyggeligt tv, skræmmende elementer og holdninger til tv.

7.1. Tredje klasse. En præsentation.

På grund af det fænomenologiske udgangspunkt, hvor børnenes følelser og tanker omkring tv undersøges, skal de følgende præsentationer af børnene ses som casestudier, hvor de enkelte børn er forskellige. Idet denne undersøgelse bygger på 12 interviews med børn, skal det understreges, at dette er en kvalitativ og ikke en repræsentativ undersøgelse. Dette betyder, at jeg forsøger at forstå nogle sammenhænge i forhold til børn og uhyggeligt tv, mere end jeg forsøger at give en for alle børn gældende konklusion. Endvidere søger præsentationerne at give et overblik over de medvirkende børn og deres tv-liv, og kan hermed anskues som et katalog til de overordnede analyser, i det omfang jeg illustrerer et eksempel med afsæt i et enkelt barn. Af samme grund har jeg vidt muligt søgt at opbygge præsentationerne ens med udgangspunkt i barnets alder, fritidsliv, interviewsituation og forhold til tv-sening og uhyggelige tv-oplevelser.

Pia er 9 år gammel og bor i byen i Vestjylland. I sin fritid dyrker hun sport. Hun har ikke tv på sit eget værelse, men hun bestemmer selv, hvor meget tv hun vil se. Under interviewet sidder Pia, hendes mor og jeg sammen ved spisebordet i stuen. Hendes mor deltager i interviewet på sin datters indirekte opfordring.

Pia har tilsyneladende ikke faste grænser i forhold til, hvor meget fjernsyn hun ser. Men hun ved, at hun ikke må se *24 timer* på TV2. Når Pia selv vælger tv-udsendelser, foretrækker hun tegnefilm, men under interviewet fylder tegnefilm meget lidt i Pias bevidsthed. Desuden kan Pia rigtig godt lide at se tv, hvor man skal opklare forbrydelser, herunder den danske tv-serie *Forsvar* på TV2 og *TV-Avisen* som hun ser sammen med sin mor. På den ene side er Pia fascineret af *TV-Avisen*, når de fanger forbrydere, på den anden side synes hun, det er uhyggeligt, fordi hun er bange for, at røverne skal opsøge hendes hus.

Pia: Ja, det (Forsvar red.) synes jeg er helt vildt godt.

I: Ja. Hvorfor er det det?

P: Det er fordi at ... fordi at der kan man se at det er så noget med at de viser at de der slags at de fanger røverne og den slags.

I: Du kan godt lide når røverne bliver fanget?

P: Ja.

I: Ja.

Moren: Jeg tror hun går op i det der hvordan de opklarer det?

I underholdnings-/fiktionbilledvold såvel som i dokumentarisk billedvold, er Pia fascineret af spændingen, og herunder opklaringsarbejdet eller den fremadskridende handling hen imod forløsningen. Dette gør sig gældende, når hun ser dramaserien *Forsvar TV2* sammen med sin mor, ligesom det også er tilfældet når hun ser *TV-Avisen*. Pia fortæller, at reportager om Saddam Hussein i *TV-Avisen* virker så skræmmende på hende, at hun får mareridt. Hun fortæller ikke, hvad det er ved ham, der skræmmer hende. Men det, der skræmmer hende mest i fjernsynet er, når hun ser mennesker blive slået ihjel. Dertil bliver hun forskrækket over overraskelselementer.

I: Har du snakket med din mor om det?

Pia: Åh, ja engang har jeg.

Moren: Det er ikke så meget mere vi snakker om det. Vi ser nu heller ikke så meget tv, det er måske sådan lige tilfældigt.

P: Der var også engang jeg drømte noget uhyggeligt, så var det at jeg vågnede om natten og så sagde jeg til far, til min far at jeg ikke kunne sove og fordi at jeg dømte at der kom en tyv, indtil at så sagde han, at han nok skal få bank hvis han kommer.

I: Så er du ikke bange mere?

P: Nej.

Pias mor fortæller, at de ikke taler så meget om uhyggelige programmer længere. Dette kan eventuelt hænge sammen med, at Pia føler sig mere tryk nu, som følge af at have talt med sin far om sin angst for indbrud. En angst, hun tilsyneladende har opbygget ved at se *TV-Avisen*. Interviewet med Pia bærer i høj grad præg af hendes interesse for spændingsbaseret tv-udsendelser, og et par dage forud for interviewet har Pia set en gyserfilm med en veninde, venindens lillesøster og storebror.

Pia: Det var fordi at vi synes at den så lidt spændende ud fordi at altså vi så den lige fra starten af og så sagde de, at den hed et eller andet med spøgelsestøget, og det var sådan en spøgelsesfilm. Og så var det så at vi synes den lød lidt spændende og den ville vi da og så ville vi gerne se noget af den. Og så blev det sådan lidt uhyggeligt.

Børnene var alene hjemme, mens de så gyserfilmen, som har gjort et stort indtryk på Pia. De havde ikke i forvejen aftalt at se filmen, men syntes præsentationen af den,

fik den til at fremstå spændende. Når Pia ser uhyggeligt tv, bliver hun så optaget af programmet, at hun holder hænderne beskyttende op for ansigtet, men spreder fingrene og kigger ud.

I: Var det lidt uhyggeligt?

Pia: Ja, og så fordi at så hun blødet ik, hver gang man skar i hende og alt muligt, og så øhm, så var det, at hvis der skete noget med andre, så begyndte hun at grine og alt muligt, fordi så begyndte de at bløde og alt muligt, fordi så begyndte de at grine og alt muligt.

(...)

P: det var sådan en ond pige og så var der sådan en dreng han reddet hende så ud af det der, men han var så også ved at få taget en kopi for han var ved at sidde fast i noget og det måtte man så heller ikke, for så blev man også til en kopi og det var han lige ved.

Gyserfilmen var, med Pias ord, uhyggelig, fordi den handlede om en pige, som var blevet ond. Pigen var umenneskeliggjort i den forstand, at hun ikke blødte, når hun blev skåret i, ligesom pigen ikke følte empati. Samtidigt var handlingen præget af uforudsigelighed og spænding.

Malene er ni år gammel og bor i byen i Vestjylland. I sin fritid dyrker hun lidt sport. Under interviewet sidder jeg alene med Malene på hendes værelse, mens hendes forældre opholder sig i køkkenet. Der er ikke mulighed for, at hendes forældre kan blive interviewet.

Malene må se omkring en times tv om dagen, herunder *Børnetime* på DR1. Malene foretrækker klart tegnefilm og hun nævner *Scoobidoo*, som bliver vist på tv3. Til hverdag ser hun lidt *TV-Avisen* sammen med sine forældre. Somme tider bliver hun hængende efter *Børnetime* og ser lidt *TV-Avisen* alene. I weekenden ser hun film sammen med sine forældre. Malene opsøger aldrig selv uhyggeligt tv.

I: Hvad er det ved dem du ikke kan lide?

(?)

I: det vil du helst ikke? Nej.

(det kunne pigen ikke lide at snakke om).

I: er det fordi at øhm, der er høje lyde eller?

Malene: Høje lyde

I: Det bliver du bange for?

*M: Ja,
I: Ser du det i fjernsynet?
M: Nej ikke så meget?*

På grund af interviewet i sin helhed, virker Malene mere sensitiv over for uhyggeligt tv, i forhold til de andre interviewede børn. Samtidigt afslører Malene en vis selvstændighed for en pige i 3. kl. For det første ved Malene godt, hvad der skræmmer hende, af hvilken grund hun bevidst undgår at se den slags tv. For det andet, sætter hun selv grænser for, hvad jeg kan spørge til. Dette præger i øvrigt resten af interviewet, hvor jeg går forsigtigt til værks, for ikke at overskride hendes grænser.

*I: Ser du nogle gange TV-Avisen alene?
Malene: Ikke så tit.
I: Men det sker? Efter Børnetime eller hvordan? Ser du Børnetime?
M: Ja
I: Er det så nogen gange, når du har siddet og set Børnetime, så kommer der TV-Avisen bagefter?
M:mm (ja)
I: kommer du så, er det så der du kommer til at se det?
M: Ja
I: skruer du væk fra det eller bliver du bare siddende så?
M: Jeg bliver bare siddende
I: Kommer din mor og far så og slukker for det?
(?)
I: Så når du ser det alene, så kan du jo ikke, så får du jo ikke at vide du skal øh gå når det er uhyggeligt. Ser du så nogen gange noget af det, der er uhyggeligt alligevel?
M: ja
I: Det gør du? Gemmer du dig væk eller?
M: jeg slukker for fjernsynet?*

Når Malene ser *TV-Avisen* med sine forældre, beder de hende forlade stuen, når der vises reportager om krige i *TV-Avisen*. Men idet *TV-Avisen* sendes lige efter børnetime, bliver hun sommetider hængende og ser lidt af det alene. Interviewet med Malene bærer præg af en stor forældreindsats for at beskytte Malene mod tv og uhyggeligt tv i særdeleshed. Hendes forældre vurderer f.eks., hvilke programmer, der er for barske for hende, ved at gennemse de aktuelle programmer.

I: Nej. Hvad synes du er uhyggeligt fjernsyn?

Malene: Alt muligt. (?)

I: Hvorfor synes du det er uhyggeligt. Er det bare fordi du bliver bange for det?

M: Ja

I: Er der nogle gange du ser så noget?

M: nej

I: Er det mens du ser det, eller er det først når du får mareridt?

M: Det er først når jeg får mareridt.

I: det er ikke mens du sidder og ser det?

M: nej

I: nej, må du gerne se noget der er uhyggeligt for din mor og far?

M: Kun nogen gange, det er ikke så tit.

I: Er det så mens de sidder ved siden af dig?

M: Ja

I: ja, er det film f.eks.?

Idet Malene selv vælger at slukke for fjernsynet, viser hun, at hun godt kender sin egen grænse for, hvad der er uhyggeligt, selvom hendes forældre ikke altid kan sørge for, at hun afholdes fra at se det. Jeg har dog svært ved at udtale mig om, hvorvidt hun slukker fordi hun bliver bange for *TV-Avisen* eller fordi hun godt ved, at hun ikke må se det for sine forældre. At hun slukker for *TV-Avisen*, når hun ser det alene kan imidlertid også være en konsekvens af, at uhyggeligt tv er mere skræmmende, når hun ser det alene, end sammen med sine forældre. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at Malene ikke skræmmes under uhyggelige film, hun ser sammen med sine forældre. Til gengæld resulterer de uhyggelige film ofte efterfølgende i mareridt.

Signe er ni år gammel. Hun dyrker sport i sin fritid, og hun bor på en gård på landet i Vestjylland. Under interviewet sad Signe og jeg i stuen ved spisebordet sammen med hendes mor og en yngre søster. Hendes mor deltog, på Signes opfordring, lidt under interviewet. Moren forsøgte at være tilbageholdende, indtil jeg til sidst stillede hende et direkte spørgsmål.

Signe foretrækker at se Disney Sjøv og nævner desuden nogle tegnefilm på video samt filmen *Alene Hjemme* som blev vist den foregående dag for interviewet. Signe må ca. se en times tv herunder *Børnetime*. Det er hendes mor, som bestemmer, hvor meget hun ser. Hun må ikke se den type actionfilm, som hendes far ser, og hun må heller ikke se *TV-Avisen*. Signe fortæller, at hvis hun en sjælden gang ser *TV-Avisen* med sine forældre, gennemser forældrene overskrifterne først.

I: Nej. Hvis nu du har haft mareridt og bliver ked af det, bliver du så glad hvis du snakker med din mor og far om det?

Signe: (?)

I: Går du selv hen til dem og siger det, eller kommer de hen til dig?

S: Nej, jeg går selv hen og siger det.

I: Kommer din mor og far også nogen gange hen til dig også, hvis du er lidt bange eller ked af det?

S: Det ved jeg ikke.

I: Kan de se det på dig, hvis du..

S: Ja

I: Det kan de godt? Og så kommer de og snakker lidt med dig?

S: Ja lidt, ja, det gør de.

Signes forældre forsøger i høj grad at beskytte hende imod de tv-udsendelser, de ved skræmmer hende. Når Signe alligevel bliver skræmt og får mareridt opsøger hun selv sine forældre. Signe tøver, da jeg spørger, om hendes forældre opsøger hende, når hun er bange. På den ene side kan det skyldes, at de ikke opsøger hende, men at hun gerne vil svare det, hun tror, jeg forventer. På den anden side kan det skyldes, at de somme tider opsøger hende, men at hun ikke kan huske en bestemt episode.

I: Hvad er det der gør dem uhyggelige?

Signe: Svært at svare på øhm, det ved jeg ikke helt

I: Ej, det kan også være lidt svært at svare på. Hvad nu hvis de har våben med i tegnefilm, må du gerne se så noget? Hvis der er nogen der skyder hinanden?

S: Det ser jeg ikke (?) Der er en der er sådan lidt når de sender film og så noget

I: Så kan den godt være lidt uhyggelig?

S: Ja, for sån, hvis der er blod.

I: Det kan du ikke så godt lide?

S: neej

Det, der skræmmer Signe kan opdeles i to kategorier. På den ene side er der den dokumentariske billedvold og herunder historier/reportager om begået kriminalitet. På den anden side underholdnings-/fiktionsbilledvold. Hun ser kun ganske lidt underholdnings-/fiktionsbilledvold, og primært i form af tegnefilm og familiefilm. Da Signe genså *Alene Hjemme* dagen forud for interviewet, fandt hun den spændende, fordi hun ikke så den færdig sidste gang, og fordi hun derfor ikke vidste, hvordan den endte. Signe fortæller, at hun ser spændende film, hvis de samtidigt er lidt sjove. Af tegnefilm er der en enkelt, hun lader være med at se, fordi de bruger

våben og viser blod. Signe har ikke forbud mod at se denne type tegnefilm og ved selv at fravælge det, udtrykker hun en vis selvstændighed.

Signe: Altså der var en gang så skulle jeg ind at sige godnat til far han sad og så sådan en dramafilm, så lige pludseligt så trækker han et gardin fra badekarret så kommer der en gorilla op og gokser ham. Det var ikke så rart.

I: Det blev du lidt forskrækket over?

S: ja, det blev jeg.

(...)

I: Ja, hvad er det du bliver bange for i TV-Avisen?

S: Mmh det er det der fra Irak og alt muligt.

I: Når der er krig?

S: Ja.

Mere konkret bryder Signe sig ikke om at se underholdnings-/fiktionsbilledvold, hvor de skyder hinanden, samt hvor der indgår overraskelsesmomenter. Det er ifølge citatet herunder især kombinationen af vold og uforudsigelighed, der skræmmer Signe. Således blev Signe kun lidt bange for en voldsom episode af *24 timer* på TV2, men til gengæld meget bange for de få minutter hun så af en film, hendes far var optaget af. Dokumentarisk billedvold giver hende mareridt, og hun nævner selv krigen i Irak og deslige, som det skræmmende i TV-Avisen.

Lone er ni år og bor på landet i Vestjylland. Hun dyrker en del sport. Under interviewet sidder Lone og jeg alene i stuen. Efter interviewet spørger moren mig ind til Lones svar, og hun supplerer samtidigt med nogle oplysninger omkring Lones forhold til tv og Lones motionsvaner.

Lone har tilsyneladende ikke faste grænser for, hvor meget tv hun må se. Hun ser en del tv, når hun keder sig, herunder engelske og amerikanske komedieserier som *Will og Grace* på TVDanmark. Desuden vil hun gerne se Samuraifilm. Når Lone sætter sig foran tv-skærmen, er det tilfældigt hvad hun ser, afhængigt af hvad de viser. Hun ser sommetider *TV-Avisen* sammen med sin storebror.

I: Ser du uhyggeligt tv alene?

Lone: Politikommisæren sammen med min bror.

I: Hvad er det?

L: Om lejemordere

I: Hvorfor er det uhyggeligt?

L: Det er ikke uhyggeligt.

Interviewet med Lone afslører, at Lone er meget begejstret for uhyggeligt tv. Lone er det barn, som ser mest uhyggeligt tv. Hun er meget bevidst om, hvilke af de programmer hun ser, der generelt opfattes som uhyggelige, på trods af, at hun ikke altid selv bliver skræmt.

I: Hvad synes du er uhyggeligt tv?

Lone: Hvor de myrder – men der er ikke så mange af dem.

Hun ser ofte TV-Avisen med sin storebror, men hun synes ikke det er uhyggeligt. Det hun opfatter som skræmmende, er, ifølge interviewet, udelukkende underholdnings-/fiktionsbilledvold. Det, der skræmmer Lone, er at se folk blive slået ihjel samt spændingen ved ikke at vide, hvem morderen er.

I: Ved du godt hvad der gør dig bange i tv på forhånd?

Lone: Nej ikke før jeg har set det.

I: Lader du med vilje være med at se det, der gør dig bange?

L: Nej, det er for spændende til at slukke, jeg skruer nogle gange væk eller holder mig for øjnene.

Lone kan ikke gennemskue, om et aktuelt program skræmmer hende, før det kører. Dertil bliver Lone så fascineret af spændingen, at hun ikke kan lade være med at se programmerne, selvom de viser sig at være uhyggelige. Hun vender nogle gange ansigtet væk fra fjernsynet eller skifter midlertidigt kanal.

Lone: Columbus må jeg godt se. Men ikke Ørnen. Men jeg nåede at se lidt af Ørnen.

Jeg så en slåskamp.

I: Blev du bange?

L: Nej.

Når familien ser tv sammen er det familie-tv som filmen *Alene hjemme*. Hun må gerne se *Columbo* DR1 men ikke *Ørnen* DR1. En enkelt gang kom hun til at se et par minutter af *Ørnen*. Hun så en slåskamp, men syntes ikke det var uhyggeligt. Lone distingverer selv mellem *Ørnen* og *Columbo*, hvorved hun illustrerer, at hun er klar over, at serierne hører til i samme kategori. Muligvis fordi Lone ikke forstår de

forskelle på serierne, som betyder, at hun må se den ene frem for den anden, ved hun ikke præcist, hvad hun ikke må se i tv for sine forældre.

I: Hvad synes du om Elverkongen?

Lone: Han er ikke uhyggelig. Når jeg ser noget uhyggeligt, tænker jeg på, det bare er en film.

I: Må du gerne se uhyggeligt tv for dine forældre?

L: Det ved jeg ikke. Men (broren) stopper mig nogle gange. Han siger at jeg ikke må se det.

I: Ser du TV-Avisen med dine forældre?

L: Nej. De ser det først når vi sover.

Når Lone ser tv med sin 2 år ældre storebror, er det ham, der bestemmer, om udsendelserne er for skræmmende for Lone. Det tyder imidlertid på, at Lone ikke lader sig skræmme så let. Hun er nemlig meget bevidst om, at tv mange gange blot er fiktion.

Lone: Ja, med min fætter. Der så vi en uhyggelig film om en morder, som gik rundt og dræbte. (Pigen giver malende beskrivelser af handlingen) Den var uhyggelig. Jeg har stadig mareridt, selvom det er et år siden nu, på skiferien. Men det er ikke så slemt mere. Jeg sagde det til far en gang.

I: Snakker du også med din mor, når du er bange?

L: Nogle gange.²²

Lone har set en uhyggelig film for 1 år siden på en skiferie med familien. Lone sad alene og så filmen sammen med sin tre år ældre fætter. Lone var på det tidspunkt 8 år. Fætteren havde filmen med hjemmefra og de voksne vidste ikke, at børnene så filmen. Filmen har gennem et år forfulgt Lone i form af mareridt. Som følge af drømmene henvendte Lone sig til sin far og talte med ham om det. Lone fortalte under interviewet, at hendes mareridt ikke er så slemme mere, sandsynligvis som følge af, at hun har talt med sin far om dem.

Anders er ni år gammel og bor i Odense. Han har ikke nogle faste fritidsinteresser, men er glad for at spille computer og Play-Station. Derudover leger han udenfor. Anders har ikke tv på eget værelse. Under interviewet sad Anders og jeg ved et spisebord i stuen. Hans mor og lillesøster gik til og fra bordet imens.

²² Se bilag 10.0.. Tilknyttede kommentarer under interviewet med Lone.

Anders har ikke specifikke restriktioner omkring, hvor meget tv han må se, og hvilke programmer han må se. Hans sengetid afgør, at han ikke kan se programmer efter kl. 20, med undtagelse af nogle rejse- og naturprogrammer, som han er meget interesseret i. Kommer denne type programmer meget sent på aftenen, optager hans far dem til ham på video. Af andre programtyper som Anders godt kan lide at se, nævner han *Disney-Sjov* og *Barracuda*. Anders giver udtryk for, at han ser *Barracuda* hver dag.

I: Ja. Hvad synes du om det (TV-Avisen red.)

Anders: Det er sådan ok at blive indviet i om hvad der sker i alle de andre lande og så noget.

I: Er der noget af det, du ikke kan lide at se på?

A: Ja, det der når de viser de der fra at der har været nogen selvmordsbomber over i Irak og så noget. Det kan jeg ikke lide.

I: nej

I: Går du så eller holder dig for øjnene eller...

A: jeg kigger lige væk og nogle gange så ser jeg de der steder hvor man ser der har været selvmordsbomber, og så noget der der så kigger jeg nogen gange lige væk og så noget. Det er ikke så rart at se på.

I: nej det er billederne du ikke så godt kan lide

A: Ja, nogen af dem.

I: Hvad så med at snakke om det, ligesom vi snakker om det nu, har du noget imod det?

A: nej,

I: Så det er billederne der er lidt uhyggelige

A: Ja

I: Bliver du nogen gange bange når du ser det? Eller ked af det

A: Jeg bliver nogen gange lidt bange for at der skal komme terrorister i Danmark eller så noget.

I: Ja

Anders ser aldrig uhyggeligt tv alene og han bryder sig generelt ikke om at se det. Det betyder, at han kan søge tryghed igennem fysisk kontakt hos sine forældre under programmet. Han har bl.a. set *CSI*²³ på tv Danmark og *Rejseholdet* på DR1 sammen med sin mor. Han ser aldrig *TV-Avisen* alene, idet han aldrig er alene hjemme og ikke selv har lyst til at se det. Men han ser det ofte med sine forældre. Han bryder sig

²³ CSI er en krimiserie på tv Danmark.

ikke om voldsomme billeder i *TV-Avisen*, som har været med til at gøre ham bekymret for terrorister i Danmark.

Anders: og det var rimeligt uhyggeligt. Det har jeg ikke lyst til at se igen.

I: Nej. Kan du fortælle, hvad det handlede om?

A: Det var så noget med en præst, der var slået ihjel. Og så var der også med at øh en mand, han havde fået et eller andet, men han havde været på sygehuset før i nogen af de tidligere afsnit sikkert, men dem har jeg ikke set og så øhm og så har han fået og så var de så ikke færdige de skulle lige have haft sådan gennemført han for et eller andet eller så noget og så øhm så øhm men han ville tilbage til altså han ville ikke ligge på sygehuset mere og så men så lige pludselig så fik han vist en eller anden hjerneskade eller så noget. Så fik han ikke ilt op til hjernen, og så noget og så døde han.

I: det var ikke så rart at se på?

A: Nej, det var mest det med præsten det med hm der ham der den anden mand det var ikke så, fordi min mor hun sagde at det med ham med præsten det var virkeligt men det der med ham der der havde fået det der hjerneskade, det var bare hvad er det nu det hedder, det var bare skuespil.

*I: Er det fordi du ved at øh at noget af det der sker i *Rejseholdet* det er nogen gange sket i virkeligheden?*

A: ja, også det men øhm, det er også når de ligger hvis man ser hvor de ligger døde på billeder og så noget. Det er heller ikke så rart at se på så..

Anders skelner meget imellem virkelighed og fiktion. Det betyder bl.a., at han er meget optaget af, hvad der er opdigtet og hvad der er bygget på autentiske beretninger i *Rejseholdet*, som han har fået lov at se nogle enkelte gange. Afsnittet som Anders fortæller om i citatet herunder, så han 14 dage før interviewet. Den autentiske del af afsnittet skræmte ham en del, og han har derfor bestemt, at han ikke vil se *Rejseholdet* mere.

Mikkel er 9 år gammel og bor i en forstad til Odense. I sin fritid dyrker han en del sport. Under interviewet sidder jeg over for Mikkel ved spisebordet i køkkenet. Hans mor er til stede under hele interviewet, mens hans to søstre kommer lidt til og fra.

Moren: ahr, vi har diskuteret lidt når du ser øhm, den autentiske der med krig, hvad er det den hedder?

Mikkel: Nåh, Kammerater i krig

Moren: Ja, kammerater i krig.

I: (til moren) Den er, den er I ikke så glade for han ser?

M: Nej, det var da jeg var mindre.

Moren: (Til intervieweren).Jah, har I set den?

I: Nej, det har jeg ikke.

Moren: Kammerater i krig er sådan en dokumentarfilm over hvad der egentlig sker, hvor de får skudt arme og ben af og så noget.

I: Ok.

Moren: Ja, så det har vi sådan snakket lidt om. Om det øh, er for barsk kost

I: Er det det, synes du det?

Moren: Ja, altså øh, (griner) Det synes jeg jo nok. Men samtidigt er det jo det der er realistisk.

I: Ja.

Moren: Nu spørger du til TV-Avisen. Børnene tager det jo ikke på den måde altså det er jo en del af hverdagen ikke, at du ser en krig og lemlæstelser og hvad der dertil hører ikke også

I: ja

Moren: Men øh,

I: De tænker ikke så meget over det, synes du ikke?

Moren: Nej det det er den del af deres dagligdag,

I: Ja

Moren: for du kan ikke lukke fjernsynet op uden at du ser noget noget der er uhyggeligt vel altså, det er jo også når du ser aviser det er mord og krig og elendighed det hele jo ikke også.

Mikkel har ikke faste regler i forhold til fjernsynet. Mikkel ser primært fjernsyn når han skal slappe af efter sport og skole, samt om aftenen. I weekenden sidder Mikkel længe oppe og ser film sammen med sin far. I familien debatterer de af og til om et program er for voldsomt eller for ligegyldigt for Mikkel. Mikkel fortæller, at han har forbud mod at se filmen *Maskernes Nat*, men at han forleden så den alligevel. Men især serien *Kammerater i Krig*, som Mikkel har set sammen med sin far, var til debat. Mikkel selv bliver ikke bange for den, men hans mor synes den er for barsk.

Mikkel: Der er kun en ting jeg er blevet bange for at se i fjernsynet.

I: Hvad er det?

M: Åndernes Magt.

I: Det blev du bange for?

M: Ja. Det er jeg rigtigt bange for.

I: Hvorfor blev du det?

M: Fordi at øh, det er helt ekstremt synes jeg, det er næsten det er ved at blive for meget. Det er helt vildt synes jeg.

I: Ja, er det fordi det er sådan lidt overnaturligt?

M: Ja, på en måde er det overnaturligt, men det er autentisk nok.

I: Ja, fordi det er ude ved rigtige mennesker.

M: Ja

I: Bliver du mere bange for noget der du ved der sker i virkeligheden, end noget der bare øh, end noget der bare er film?

M: Ja, altså men det er ikke sådan at jeg er helt vildt bange for det der åndernes magt, men jeg har tænkt lidt over det.

I: Ja. Har du snakket med nogen om det?

M: Jeg har sagt det til mor, i hvert fald

I: Ja, og så har I snakket lidt om det?

M: Ja

I: Ja, hjælper det at snakke med hende?

M: Ja

I: Så bliver man mindre bange?

Moren: Og det har vi da snakket en hel del om, med Åndernes magt.

M: Ja

Moren: (Utydeligt) Også fordi (søsteren) er jo 13 ikke også.

I: Så hun ser det

Moren: Jah, øhm, men fordi de snakker jo om det. Så ville de jo lave det ikke også.

Så sidder de med glas og så noget. Det er der jo nogen der har prøvet fra hendes klasse.

I: Selvfølgelig ja

Moren: Ja, og så har vi jo haft det indover den vej ikke også

M: Og (drengenavn)

Moren: Ja, det var også (drengenavn)

M: (?) (Drengenavn) over fra skolen en dag

Moren: Ja, det var apropos.

M: Og så spurgte han lærerne en dag om vi ikke kunne spille?

I: Ja, hvad sagde læreren til det?

M: Nej

Mikkel skelner imellem fiktion og virkelighed. Han fortæller, at han har set filmen *Maskernes Nat*, og at den er skræmmende, pga. musikken som spiller op til suspense. Men selvom den var uhyggelig, blev han ikke bange for det. *Åndernes Magt* på TV2 Zulu, er derimod skræmmende, dels fordi det foregår og optages hos virkelige personer, dels fordi spillet ånden i glasset blev et aktuelt emne blandt kammeraterne på hans skole, i kølvandet på tv-serien. Som citatet ovenfor illustrerer, taler Mikkel med sine forældre omkring skræmmende ting han har set i fjernsynet, når han har behov for det. Dertil tyder det på, at Mikkel primært ser uhyggeligt tv sammen med sine forældre, og at de på denne måde yder ham tryghed. Mikkel giver udtryk for, at hans mor er mere bekymret for, at Mikkel skal blive skræmt over uhyggeligt tv end Mikkel selv. Dette indebærer bl.a. at Mikkel selv styrer, hvilke programmer og film han vil se, på trods af sin mors indvendinger. Her tænker jeg specielt på *Maskernes Nat*. Jeg har dog ikke indtryk af, at Mikkel ser filmene i hemmelighed.

I: Når øh, hvis I skal se uhyggeligt fjernsyn og du ser det sammen med dine venner, hvem bestemmer så, hvad I ser?

Mikkel: Øh, vi tænder bare og ser og så øh, tænder vi måske for femmeren eller et så noget og så skruer vi bare en om på eller anden knap og så samler vi måske en op eller så noget og ser om der er et eller andet.

I: ok, så det er ikke sådan i nogen gange aftaler at se en videofilm som er lidt uhyggelig eller

M: Nej det er det sådan er det ikke vi finder ud af det hen ad vejen.

Mikkel skelner imellem uhyggeligt og meget uhyggeligt tv. Det uhyggelige ser han enten alene eller sammen med sin familie, mens han udelukkende ser meget uhyggeligt tv med sine venner. Når Mikkel ser tv sammen med sine venner er det tilfældigt, hvilket program de ser. De vælger ikke uhyggelige programmer, med mindre de sover sammen. Det skyldes ikke, at de specifikt går efter de uhyggelige programmer, men at udbudet af denne type programmer er større om aftenen:

8.0. Femte klasse. En præsentation

Herunder følger en præsentation af seks elever i femte klasse.

Thomas er 11 år og bor i byen i Vestjylland. Han dyrker sport tre gange om ugen og er af sted til kampe i weekenden. Thomas har fjernsyn på eget værelse, men må kun i nødstilfælde, som moren kalder det, se tv alene. Ellers foregår alt tv-sening sammen med familien. Under interviewet sidder vi i stuen ved sofabordet. Thomas og jeg sidder ved siden af hinanden i sofaen og hans mor sidder overfor i en stol. Faren er hjemme men opholder sig i et andet rum. Hans mor deltager kun i interviewet på min opfordring.

I: Hvad ser du i fjernsynet sammen med din mor og din far?

Thomas: Øh, det er meget sådan, Ørnen ser vi.

I: Ja. Var det lidt uhyggeligt?

T: Arg, ikke specielt.

I: Ikke specielt? Kan du godt lide at se det?

T: Nej det er ikke så meget for mig.

Thomas' forældre siger til, når de synes han har set nok fjernsyn og så skal han slukke for det. Men han ved ikke, hvor meget tv han må se. Thomas har ikke

restriktioner omkring, hvad han må se i tv. Thomas mener, at han ser mere tv nu, end da han var yngre. Han ved ikke hvorfor. Når Thomas selv vælger, hvilke programmer han ser i fjernsynet, vælger han primært at se sport. Derudover ser han *Drengene fra Angora* på DR2, som han taler med vennerne om i skolen. Han ser dog ikke fjernsyn, når han er sammen med sine venner. Aftenen i forvejen har han set filmen *Alene Hjemme*. Når han ser tv med sine forældre ser de bl.a. voksen film og voksen serier som f.eks. *Columbo* og *Ørnen*. Det er forskelligt, hvorvidt han synes *Columbo* er god, mens han helt tager afstand fra *Ørnen*. Thomas ser den udelukkende, fordi hans forældre ser den. Han fortæller, at han ikke synes serien er uhyggelig, men at han ikke er interesseret i den.

I: Ja, er der noget af det, du nogle gange bliver nødt til at lukke øjnene for?

Thomas: Nej.

I: Nej. Er der noget af det, du ikke må se, hvis der kommer noget, der er lidt uhyggeligt, i TV-Avisen?

T: Nogle gange, et eller andet med Irak, eller sådan noget, det vil jeg...

I: Siger din mor og far så nogle gange, at det må du ikke se? (Pause). Eller at de slukker eller skruer om?

T: Ja.

I: Hvorfor tror du, at de gør det?

T: Det ved jeg ikke.

I: Det ved du ikke?

T: Nej.

(...)

Mor: Jeg kan ikke huske, vi nogen sinde har sagt, at der er noget du ikke må se. Årh, det skulle da lige være, hvis der er et eller andet porno de viser. Men det er da så.

Idet Thomas senere vægrer sig ved at fortælle, at han bliver skræmt af *TV-Avisen* i det omfang, de sender reportager om krigen i Irak og Saddam Hussein, ved at dække sig ind under forældrene restriktioner, tyder det, på at han generelt under interviewet ikke bryder sig om at indrømme, hvad der skræmmer ham i tv. Dette vurderer jeg på baggrund af, at både han selv og hans mor fortæller, at han ikke har restriktioner omkring valg af tv.

Når Thomas' forældre ser tv, som ikke interesserer Thomas, forlader han stuen og går ind for sig selv. Han ser aldrig voldsomt eller skræmmende tv alene, udelukkende sport. *TV-Avisen* fylder tilsyneladende ikke meget i familien, som Thomas hverken

ser alene eller med sine forældre. Thomas indrømmer imidlertid et vist kendskab til *TV-Avisen*, idet han fortæller, at det kan være spændende, ligesom det også kan være uhyggeligt.

Når Thomas har set noget uhyggeligt, som for ham indbefatter, at man ser folk blive slået ihjel, benægter han, at han taler med nogle om det. Til gengæld fortæller han, at han taler med sine 2 søskende, hvis han bliver bange for andre ting. Herunder altså ikke tv-udsendelser. På baggrund af *Ørnen* (jf. citat herover) er der en del der peger på, at han ikke selv interesserer sig for uhyggeligt tv og kun ser det, fordi forældrene ser det.

Marianne er 11 år gammel. Hun er opvokset på landet, men bor nu i byen i Vestjylland. På grund af flytningen fra land til by, med de indskrænkede udfoldelsesmuligheder det medførte inde såvel som ude, ser Marianne mere tv nu, end tidligere. Hun dyrker en del sport, både på deltagerniveau, såvel som på trærniveau. Dertil har hun en hest. Desuden har Marianne to job, hvor hun henter børn efter SFO. Under interviewet sad Marianne og jeg alene i køkkenet, mens hendes far opholdt sig andet steds i huset. Jeg havde en samtale med faren efter interviewet, på vej ud af døren, men bandede det ikke.

I: Hvad så, må du så selv bestemme hvad du vil se i fjernsynet?

Marianne: Jae, det må jeg faktisk.

I: Ja

M: For jeg har jo mit eget fjernsyn inde på mit værelse. Vi har sådan set fire fjernsyn altså mig og (broren) har et fjernsyn hver og så skal man også sige at far og mor har et fordi vi har et her og så et inde i stuen?

Umiddelbart tyder det på, at tv spiller en stor rolle i hjemmet. Om aftenen kører fjernsynet som oftest både i stuen, hvor moren ser tv, og i køkkenet, hvor faren ser tv. Familien lægger dog stor vægt på et aktivt fritidsliv indenfor sport. Marianne har tv på værelset, og hun har det kørende i baggrunden hver dag, når hun pakker sportstaske eller spiser. Men på grund af de mange fritidsaktiviteter er det begrænset, hvor meget tv hun ser. I weekenden beder forældrene hende somme tider om at slukke for tv'et og lave noget andet. Der er dog ikke faste regler. Om aftenen når

familien ser tv, bruger Marianne mest tv'et som baggrundsstøj, når hun spiller kort med sin mor eller lægger kabale. Marianne mener, at hun selv må bestemme, hvilke programmer hun ser, som en konsekvens af, at hun har tv på eget værelse.

I: Kan du så hvis du ser noget uhyggeligt inde ved dig selv, gå ind til din mor og far og så se det sammen med dem i stedet for?

Marianne: det kan jeg godt. Det øh, altså hvis jeg ser så noget uhyggeligt der når, så kan jeg jeg godt finde på at slukke og så hvis og så gå ind i stuen til min mor, og så hvis vi ser det samme og så gå herud til min far og så ser jeg det og spiller kort eller et eller andet

I: Ja og laver noget andet?

M: Ja, men altså hvis øhm, hvis min mor hun ser noget andet så plejer jeg bare at være derinde og såog så måske også spille kort med hende eller sådan et eller andet.

I: Ja

M: Spille et spil eller sådan et eller andet, tegne eller læse eller sådan et eller andet.

Når Marianne ser tv for sig selv eller sammen med venner, ser hun primært tegnefilm. Hendes valg af tv-programmer afhænger ikke af, hvad hendes venner og skolekammerater ser. Om aftenen bevæger Marianne sig imellem fjernsynet i køkkenet og fjernsynet i stuen, afhængigt af, hvad hendes forældre ser. Det er forældrene, der bestemmer programvalget i de to rum. I december måned så hele familien Julekalenderen *Jul på Kronborg* på DR1, fordi forældrene gerne ville se den. Hvis Marianne ikke har lyst til at se det, forældrene ser, går hun ind til sig selv. Så finder hun en film, ofte danske, tegnefilm og nogle gange uhyggelige film. De uhyggelige programmer ser Marianne hovedsageligt sammen med sin familie, fordi hun bliver mindre bange, når hun ser det sammen med andre. Men hun fravælger vidt muligt at se uhyggelige programmer, ved at bevæge sig imellem sit eget tv, sin mors tv i stuen og sin fars tv i køkkenet.

I: Så du ved godt hvad du bliver bange for?

Marianne: Ja det øhm, det gør jeg. Især hvis at (storebror) sagde at at at øhm jeg skulle gå ind og sove igen, fordi den (Vampyrfilmen, red.) var helt vildt uhyggelig.

I: Ja

M: Men da skulle jeg nok også have gjort lidt alligevel for (grinen)

I: Men det kan også nogle gange blive for spændende, man bliver hængende?

M: Ja, selvom at det er meget uhyggeligt.

I: Ja

M: så

I: Får du mareridt af det så?

M: Aj den dag der gjorde jeg ikke men ellers plejer jeg ik at gøre det fordi at når jeg kommer i seng så forestiller jeg mig at der er sådan en mand hvor at der dræb vil dræb (storebror) eller sådan et eller andet andre som er herinde i huset (?) øhm så putter jeg mig rigtigt godt ind i dynen og så tænker jeg bare på noget helt andet. Og så falder jeg i søvn og så har jeg ikke tænkt på det noget mere. Såeh (...)

M: Altså hvis jeg ser noget som at der er uhyggeligt, så øhm, så spørger jeg lige om er du bange eller sådan et eller andet så siger jeg, ja en lille smule, men jeg kan selvfølgelig godt klare jeg gemmer mig bare under et tæppe eller sådan et eller andet.

I: Ja

M: så går jeg måske herud og så ser noget andet sådan at jeg lige kan ignorere det og så noget. Sådan at hvis så jeg ikke bliver bange for det.

I: Så din mor og far ved godt

M: Ja, altså de ved sådan det meste at jeg sådan er bange for. Især min mor hun er hun er den der ved mest om det.

Når udsendelserne bliver for voldsomme, gemmer hun sig bag et tæppe. Det er især høje lyde, der skræmmer hende. Så forskellige programmer som *Rejseholdet* og *Jul på Kronborg* kan derfor skræmme hende. Men også voldsomme billeder – hvor man ser folk blive slået ihjel - gør så stort et indtryk på hende, at hun efter sengetid ligger og forestiller sig de uhyggelige ting, hun har set, ske imod sig selv. De programmer, der har skræmt Marianne mest er danske serier som *Forsvar* og *Rejseholdet*, samt en vampyrfilm hun så sammen med sin mor og sin bror. Efter filmen forstår Marianne ikke selv, at hun valgte at se filmen. Imens Marianne ser skræmmende tv, ved hun godt, at hun bagefter bliver bange for det, alligevel kan hun ikke altid lade være med at se det. Når skaden er sket og Marianne er blevet bange, taler hun med sine forældre om det. Hun fortæller selv sine forældre, at hun er bange, men de kan også se det på hende.

I: Når du så ikke bliver bange for TV-Avisen, er det så også fordi at du ikke kender de mennesker det går ud over?

Marianne: Ja, det øh altså nu var der jo det der fyrværkerihalløjsa der i Kold..

I: Kolding ja

M: Kolding ja. (...) så kom der så en genudsendelse og den blev jeg måske lidt bange fordi at der kendte, der havde de nogen rigtig gode venner der boede dernede og sådan noget som der boede tæt på det der. For der ved den der øh fyrværkeriøh

I: Fabrik?

M: Ja.

I: Så det var uhyggeligt fordi det var nogen du kender?

M: Ja, selvom at hvis der jeg havde jo set jeg havde set den der udsendelse der men der øh der øøh der vidst jeg jo ikke det var nogen der kendte nogen dernede eller

sådan et eller andet. Det var først da jeg øh kom derned til dem. Så så kom den udsendelse igen og så mere jeg tænkte også på at der var der kom der var der jo nogen jeg kendte som at der havde nogen venner dernede.

I: Ja

M: Som der måske kunne have blevet dræbt eller der måske sådan et eller andet. Så der tænkte jeg nok over det mest.

Mariannes far opfordrer hende sommetider til at følge med i, hvad der sker i *Nyhederne* og *TV-Avisen*. Men Marianne interesserer sig ikke så meget for det. Derfor bliver hun kun skræmt over det, når det handler om mennesker tæt på hende selv. Således berørte fyrværkeriulykken i Seest i november 2004 først Marianne, da hun så et program om det, sammen med nogle venner, hvis venner var berørt af ulykken.

Karina er 11 år og hun bor på en nedlagt gård i Vestjylland. Hun dyrker en del motion og har egen hest. Under interviewet sidder vi i en udestue. Moren sidder med under interviewet. Hun deltager meget under interviewet, bl.a. ved at give udtryk for familiens holdninger til tv-sening og uhyggeligt tv.

Karinas forældre har helt bevidst valgt, at deres børn skal være fysisk aktive, og de tillader derfor ikke deres børn at sidde for længe foran fjernsynet. Om morgenen står Karina selv op. Disse morgener må Karina gerne se morgen fjernsyn. Karina ser tilsyneladende ganske lidt tv og har derfor svært ved at tale om det. Når hun selv vælger programmer er det sjove tegnefilm samt familiefilm. I det familien nedprioriterer tv-sening frem for fysiske aktiviteter har de valgt at nøjes med to programmer som er DR1 og TV2. Når Karina ser tegnefilm er det som regel sammen med sine veninder.

I: Nej. Hvad synes du så er uhyggeligt fjernsyn, det spurgte jeg så også om før.

Karina: Øhm, (pause) ikke meget når de skyder.

I: Ja, det kan du ikke lide, når de gør?

K: Nej ikke så meget.

(...)

I: Hvad synes du om det?

K: Øh, ikke så meget. (?) Hvis alle sammen de dør hvis der bliver orkan og så noget

I: Det synes du er lidt grimt?

K: Ja

(...)

I: Ved du godt hvad der gør dig bange i fjernsynet?

K: Nej ikke rigtigt.

I: Er det fordi der ikke rigtigt er noget der gør dig bange?

K: ja

Karinas familie har to fjernsyn, hvoraf det ene bliver brugt til Play-station. Det står i legeværelset. Fjernsynet i stuen er de fem familiemedlemmer om at dele. Karina ser tv med familien om aftenen, hvor faren hovedsageligt bestemmer, hvilke programmer de ser. Karina har derfor både set *Rejseholdet* og *Ørnen* på DR1. TV-Avisen ser de sjældent, da de spiser aftensmad på dette tidspunkt. Men Karina bliver ikke tydeligt skræmt af tv-udsendelser. Når det drejer sig om dokumentarisk billedvold bryder hun sig dog ikke om at se *TV-Avisen*, når mange mennesker dør som følge af store ulykker. I forhold til fiktions/ underholdningsbilledvold bryder Karina sig ikke om klip, hvor man ser folk blive skudt.

Moren: ja. Jeg synes de store der de skal have lov selv at styre det. Fordi at øh verden er jo som den er. Som voksen synes jeg egentligt at det mest uhyggelige er TV-Avisen.

Karina bryder sig ikke om dokumentarisk billedvold i stil med naturkatastrofer, hvilket muligvis reflekterer, at hun tænker mere over virkelighedens ulykker end de fiktive. Dette afspejler også forældrenes holdninger.

På baggrund af Karinas alder, sætter forældrene ikke begrænsninger for Karinas valg at tv. Det er morens overbevisning, at børn skal lære, hvordan Verden ser ud på godt og på ondt, samt at der med alderen følger et sundt ræsonnement over det man oplever igennem tv-mediet.

I: (henvendt til moren) Er der noget du tror øh hun er bange for?

Moren: altså det er nok mest det der krimiserier som jeg indimellem godt kan se at de er da lidt uhyggelige for børnene

I: ja

Moren: men et eller andet sted, så synes jeg ikke de tager skade af at se det. Bare vi er her.

I: Ja, så I kan snakke med dem om det?

Moren: så vi kan snakke med dem om hvad det egentligt er.

I: Snakker I meget med dem om det?

Moren: Nej jeg vil ikke sige meget, fordi jeg laver ikke så stort et nummer ud af det. Verden er jo som den er

I: Ja

Moren: Et eller andet sted ikke og. Øh og og hvis man skjuler det for dem eller hvis man sådan ligesom lægger låg på, så bliver det jo bare værre den dag man bliver voksen og stor tror jeg.

I: ja, hvis der, hvis der er gjort for meget ud af det?

Moren: Ja, jeg tror også hvis man det er en selvfølge at det er som det er jamen så så bliver de jo lige pludseligt bare en selvfølge.

I: Ja

Moren: Altså man så bliver mere eftertænksom efterhånden som man bliver ældre, det tror jeg er fint nok.

Ovenstående citat illustrerer morens forventninger om, at Karinas bliver skræmt over krimiserier. Karina selv udtrykker hverken en holdning for eller imod. Umiddelbart tyder det på, at der er to grunde til, at Karina ikke lader sig skræmme af tv-underholdning. På den ene side er der den faktor, at hun får lov at se det fjernsyn hun har lyst til, og at familien ikke overdriver dets betydning. På den anden side ser Karina udelukkende uhyggeligt tv med sine forældre ved siden af sig. Hvilket i sig selv kan være en tryghedsskabende faktor. Dertil skal man huske, at nogle børn af natur, bliver mindre skræmt end andre.

Morten er 11 år og han bor på landet i Vestjylland. Han har to fritidsinteresser og han er meget optaget af computerspil. Under interviewet sidder vi overfor hinanden ved spisebordet i stuen. Hans mor kommer til efter interviewets begyndelse, og hun sætter sig ved siden af ham. Hun bliver siddende indtil interviewet slutter.

I forhold til tv-sening har Morten kun restriktioner imod uhyggeligt og voldeligt tv, samt programmer, der sendes efter hans sengetid. Han må tilsyneladende selv bestemme, hvor meget tv han ser. Han ser en del tv, men foretrækker at spille computerspil, hvilket også kommer til udtryk i sammenhæng med vennerne.

Morten: Programmer som hvad er det værd, Rene ord for pengene, Huset. Hvor der fremstilles noget. James Bond. Alene hjemme.

Når Morten ser tv er det lidt tilfældigt, hvad han ser, bort set fra *TV-Avisen* som han er meget interesseret i. Af andre programmer foretrækker han at se

magasinprogrammer og quiz-shows, samt familiefilm og *James Bond*. I det hele taget bærer Mortens interesse for fjernsynet præg af, at han foretrækker seriøse programmer, hvor man både bliver underholdt og opnår ny viden. Af samme grund ser Morten ofte *TV-Avisen*, altid alene eller sammen med sin lillesøster. Hans forældre har ikke tid til at se det, før børnene er lagt i seng.

Morten: jeg vil se hvad der sker i verden. Jeg ser altid overskrifterne, for at se om der er noget spændende.

I: Synes du det er uhyggeligt?

M: Lidt. 2 gange. Dengang med fugleinfluenza og en gang en mand blev puttet i syre. Jeg troede han var levende.

Moren snakker med. Kan ikke huske manden i syre. Men de kommer frem til, at S. ok har været en 5-6 år, da han så det.

I: Hvad er det, du synes er uhyggeligt?

M: Grimme billeder.

I: Ser du tv alene, som er uhyggeligt?

M: Fugleinfluenzaen. Med de konsekvenser går det ud over endnu flere mennesker.

I: Hvorfor ser du det, når det er uhyggeligt?

M: Jeg vil gerne vide hvilke konsekvenser det har og hvilke ressourcer der er. Jeg snakker også med mor og far om det. Jeg interesserer mig for Irakkrigen.

I: Er det uhyggeligt?

M: nej. Det er normalt med krig. Det går ikke ud over så mange. Kun lidt englændere og amerikanerne og flest irakere. Det er bedre at Saddam Hussein er væk.

I: Interesserer du dig for krigen, fordi du gerne selv vil være soldat?

M: Ja. Jeg vil gerne være soldat.

I: Hvornår har du sidst set noget uhyggeligt?

M: Det var fugleinfluenzaen. Det kunne jeg ikke sove for.

Morten bliver sjældent bange for *TV-Avisen*, men han kan huske to indslag, som har skræmt ham meget. Det ene handlede om fugleinfluenza og det andet om et drab på en mand. Han bliver fortrinsvist bange, når der er en risiko for, at han selv eller nogle han kender kan blive ramt. I forbindelse med drabet på manden, skyldtes hans frygt dels en misforståelse, dels hans alder, på det givne tidspunkt var han 5 – 6 år, og dels den bestialske metode morderne havde taget i brug. Morten tænker meget over det han ser i fjernsynet og han taler en del med sine forældre, når han bliver skræmt over ting han har set. Bl.a. er han bange for at få et narkotikamisbrug, efter at have hørt om det i fjernsynet. Igen skyldes frygten, at det tilsyneladende kan ramme alle mennesker.

Også hjemme i familiens skød har Morten restriktioner imod hvad han må se i tv. F.eks. måtte han ikke se *Rejseholdet*, da den skræmte ham og blev vist efter hans sengetid. *Ørnen* måtte han til gengæld gerne se sammen med sine forældre. *Ørnen* skræmte ikke Morten, til gengæld blev han lidt skræmt over *Saving Private Ryan*, som han så sammen med sin fætter. Det skyldes, mener han, at grafikken, i modsætning til de fleste andre serier og film i tv, er på højde med den man ser i computerspil. Morten synes nemlig, at grafikken i computerspil er rigtig god, og derfor mere uhyggelig end tv. Morten måtte ikke se *Saving Private Ryan* for sine forældre. Grunden til at Morten så filmen skyldes, at den blev vist efter en fodboldkamp, og at han blot blev hængende foran skærmen sammen med sin fætter.

Tina bor i et hus i Odense. Hun er 11 år gammel og går til spejder. Under interviewet sidder Tina og hendes far over for mig ved spisebordet i køkkenet. På køkkenbordet følger hendes storesøster med i interviewet.

Tina har tv på eget værelse. Tina må selv bestemme hvor meget fjernsyn hun vil se og hvilke programmer. Faren fortæller dog, at hun ikke må se meget uhyggelige film i fjernsynet, som sendes sent om aftenen. Tina foretrækker at se *The Voice tv* og *Cartoon Network*, som hun ser sammen med sine venner, eller alene, mens hun laver andre ting samtidigt. Derudover kan hun godt lide at se *Krøniken* og *Sporløs* på DR1. Sammen med sine forældre ser Tina bl.a. *Rejseholdet* og *TV-Avisen*.

Tina: Ja. Det var en mand der slog sin dame ihjel, fordi hun havde danset med en anden. Så havde han prøvet at slå sig selv ihjel og børnene ihjel i bilen²⁴.

Tina synes både *Rejseholdet* og *TV-Avisen* er spændende, men *Rejseholdet* skræmmer hende. Idet Tina giver udtryk for, at *Rejseholdet* berører hende emotionelt, kan forskellen mellem *Rejseholdet* og *TV-Avisen* ligge i, at hun er i stand til at distancere sig fra *TV-Avisen*. Mens hun involveres følelsesmæssigt i *Rejseholdet*, pga. sin genre. Denne betragtning gør jeg mig på baggrund af, at Tina

²⁴ Se transskription. Uden for båndoptagelsen lagde Tina tryk på, at det uhyggelige i denne episode af *Rejseholdet*, bestod i, at faren ville dræbe sine børn.

under interviewet lægger stor vægt på, at en far i et afsnit af *Rejseholdet* dræber sin kone og har intentioner om at dræbe sine børn. Til en videoaften hos en klassekammerat har Tina desuden set filmen *Pirates of the Caribbean*, som er en spøgelsesfilm, hvor de onde pirater er døde, og i dele af filmen er skeletter.

Tina: Den var lidt uhyggelig

I: Hvorfor var den det, kan du fortælle det?

T: Fordi øhm, det var sådan nogen pirater de gik nede under vandet, det var sådan nogle døde pirater, så med nogle skeletter

I: Ok, så det var sådan lidt spøgelsesagtigt?

T: ja

Tina giver udtryk for, at hun finder kombination af historien og billederne uhyggelig.

I: (Til Tina) ja. Og så var der det med at du havde haft mareridt før som, du så også er ovre

Faren: Ja, det er ikke så tit mere.

Tina: Nej²⁵.

Når Tina bliver bange eller utryg ved noget hun har set i tv, henvender hun sig til sin søster. Men når Tina bliver bange for andre ting, henvender hun sig også til sine forældre. Det var bl.a. tilfældet, da Tina som yngre havde problemer med mareridt, på grund af hvilke, hun søgte tryghed hos sine forældre. Mareridtene skyldtes ikke uhyggelige tv-oplevelser, da hendes forældre i denne periode ikke fandt hende gammel nok til at se uhyggeligt tv, og hun derfor ikke havde adgang til det:

Mette er 11 år gammel og bor i lejlighed i Odense. Hun bruger meget tid på en enkelt sportsinteresse - 5 af ugens eftermiddage. Hos sin mor har Mette ikke tv på eget værelse, men en computer, som hun bruger en del tid ved. Under interviewet sad Mette og jeg på Mettes værelse. Hendes mor befandt sig i et andet rum imens, og der var ikke mulighed for at stille hende supplerende spørgsmål.

Mette slapper af foran fjernsynet efter skole og efter håndbold. Når hendes mor synes, Mette har siddet der for længe, skal hun slukke. Mette fortæller, at hun tidligere brugte meget tid foran fjernsynet, men at hun nu bruger tiden ved

²⁵ Se evt. transskription.

computeren, til at surfe på Internettet og til at chatte med sine venner over MSN. Når Mette ser tv sammen med sine venner, foretrækker hun at se håndbold eller danske film.

I: Når du så ser Rejseholdet og sådan nogen ting, ser du det så alene eller?

Mette: Øhm, det er forskelligt altså det kommer an på hvis ikke vi har min mig og min mor vi har været kørt til håndbold i lang tid sammen, så ser vi det sammen men ellers kunne jeg også godt finde på at sidde og se det alene.

Mette og hendes mor bruger fjernsynet til at hygge sig sammen ved, efter en travl periode, hvor de ikke har set så meget til hinanden. Af denne grund ser de Mettes foretrukne tv-serier; *Forsvar* på TV2 og *Rejseholdet* og *Krøniken* på DR1, sammen. Mette ser desuden *TV-Avisen* sammen med sin mor. Hun sondrer imellem de interessante nyheder, som oplyser om, hvad der sker i Verden, og de skræmmende nyheder, som oplyser om begået kriminalitet.

I: Hvad synes du om det?(TV-Avisen, red.)

Mette: Jeg synes det er meget spændende og så noget og en gang imellem kan det også godt sådan lyde lidt uhyggeligt, når der lige pludseligt er en der er blevet slået ihjel og så noget ellers synes jeg det er meget sjovt at få at vide hvad der sådan sker

I: Ja, Det følger du lidt med i?

M: ja

I: Er det sådan du nogle gange hvis der er nogle grimme billeder at du så skal gå væk eller lukke øjnene eller sådan noget?

M: Nej. Altså der nogen gange i sådan nogle serier i Rejseholdet og så noget hvor der lige pludselig er en der er blevet skåret i otte stykker og så ser man en arm komme op og så noget, det kan jeg ikke lide at se.

I: Nej

M: Men ellers er der ikke sådan nogen grænser, jeg må gerne se det, men altså jeg synes ikke selv det er lækkert at sidde og se på

Citatet ovenfor illustrerer, at Mette er meget bevidst om, hvad der skræmmer hende. Hendes forældre sætter ikke grænser for hende. Til gengæld fravælger hun bevidst det mest uhyggelige selv.

I: Kan du fortælle lidt om det, hvad det var du synes var uhyggeligt der?

Mette: Øhm, jeg synes altså øm det er uhyggeligt, at man ser det der i starten af Rejseholdet. Men altså så når man kommer ind i Rejseholdet, så synes jeg slet ikke der er noget der er uhyggeligt. Altså hvor de er i gang med at opklare det og... hvor de løber øhm, hvor de fanger forbryderne, det synes jeg ikke er uhyggeligt. Men der

hvor de slås og hvor der er pistoler og alt så noget, det synes jeg godt sådan kan er lidt uhyggeligt en gang imellem.

I: Ja.

Hun afholder sig f.eks. fra at se uhyggeligt tv, når hun er alene hjemme om aftenen, ligesom hun først begynder at se *Rejseholdet*, når indledningen, hvor det begåede mord fremstilles, er forbi. Det der skræmmer Mette mest er underholdnings-/fiktion-billedvold i form af mord, slåskampe og våben, som det bl.a. fremstilles i *Rejseholdet*.

9.0. Børn som tv-seere

9.1. Sociale fællesskaber

Jesper Olesen opstiller i afhandlingen *Børn som tv-seere* en teoretisk ramme for børn som publikum, der også er interessant i forhold til denne rapport. Den teoretiske ramme tager udgangspunkt i, at børn tolker medieteksterne og gør dem betydningsfulde indenfor sociale kontekster. De sociale kontekster består bl.a. af familien, kammeratskabsgruppen, fritidsklubben og skolen. Til baggrund for Jesper Olesens teoretiske ramme ligger en forestilling om, at børn lige såvel som voksne, gør sig tanker om det man oplever, og hvem man er i forhold til andre. Udgangspunktet er, at man ikke blot kan opstille demografiske variabler og udelukkende tage afsæt i det. Som Jesper Olesen beskriver det²⁶:

Det, vi mangler at forklare, er, at Katrine og andre selv gør sig tanker om, hvad det vil sige at være en hvid pige fra middelklassen. Det er fx ikke i alle situationer, at det spiller en rolle, om Katrine er hvid²⁷.

Indenfor de sociale kontekster, opererer Jesper Olesen med begrebet fortolkningsfællesskaber. Et fortolkningsfællesskab er kendetegnet ved en fælles symbolsk referenceramme, som især benyttes på videnskabeligt niveau, til diskussion af empiri. Men det sociale fællesskab indbefatter ikke nødvendigvis et fortolkende

²⁶ Olesen, Jesper: 2000.

²⁷ Olesen, Jesper: 2000. s. 45.

fællesskab. Det er nemlig ikke sikkert, at en familie eller en vennegruppe fungerer indenfor en bestemt afgrænset symbolsk referenceramme²⁸.

Det fungerer på den måde, at medlemmerne af et fortolkningsfællesskab gennem interaktion lægger begrænsninger på, hvilke fortolkninger det er muligt at foretage²⁹.

En familie og en vennegruppe kan bevæge sig imellem udelukkende at være et socialt fællesskab og et fortolkningsfællesskab, afhængigt af konteksten. Familien kan f.eks. have en fælles interesse for fodbold, og mens de ser det, betegnes som et fortolkningsfællesskab, for efterfølgende at opløses til bare at være et socialt fællesskab omkring et tv-program, kun forældrene er interesseret i.

De her i rapporten interviewede børns tv-sening og sociale kontekster kan skarpt inddeles i tre grupper: tv med familien, tv med venner og tv alene. Med Jesper Olesens terminologi kan man betegne disse grupper som *sociale fællesskaber*.

I denne rapport tager jeg primært udgangspunkt i det sociale fællesskab, som jeg synes er vigtig i forhold til de interviewede børn. Det er i særdeleshed familien og vennerne, der spiller en stor rolle i børnenes tv-sening, ikke mindst når der er tale om uhyggeligt tv. Jeg nedprioriterer det fortolkende fællesskab i min analyse, idet de fleste af de interviewede børn tilkendegiver, at de ikke i så høj en grad har medbestemmelse, når de ser tv med andre, uanset om det er med venner eller med familien. I det omfang, at det fortolkende fællesskab har en betydning for analysen, refererer jeg til hertil.

9.2. Olesens analytiske kategorier: Fornøjelse, erfaring, risiko, frihed og kompetence

Fornøjelse, erfaring, risiko, frihed og kompetence er alle begreber som Jesper Olesen tager udgangspunkt i, i sin analyse. Alle begreberne at finde i forhold til de børn,

²⁸ Olesen, Jesper: 2000. s. 48 ff.

²⁹ Olesen, Jesper: 2000. s. 45.

Jesper Olesen har arbejdet med. I min analyse er de tilstede i varierende grad. Herunder følger en definition på begreberne.

- **Fornøjelse** handler dels om de materielle forhold omkring tv-sening, som de fysiske rammer og tilstedeværelsen af slik og lign. Men fornøjelsen illustreres også på det sociale plan, hvor familien hygger sig og er sammen omkring et tv-program. Det handler om, at få et fællesskab til at fungere.
- **Erfaringen** knytter sig til børnenes erfaring, eller mangel på samme, som mediebrugere. Erfaring handler om at kende mediet godt, f.eks. en videofilm. Jesper Olesen sondrer imellem familie og venner. Hvor et barn kan være en meget erfaren mediebruger i forhold til sine venner, hvilket giver succes, kan barnet være mindre erfaren mediebruger i forhold til sin familie. Eller familien kan betragte barnets erfaring som ubetydelig.
- **Risiko** hænger sammen med spænding. For at opleve spænding, må man turde løbe en risiko. Det kan dels være at turde se en voldelig film, dels at turde overskride sine forældres restriktioner mod at se en bestemt film. Blandt venner er risiko lig med succes, mens det i familien betragtes som overmod.
- **Frihed** skal betragtes som en selvstændiggørelse. Som en frihed fra voksenkontrol. Og en mulig udnyttelse af denne.
- **Kompetence** består af to dimensioner. For det første igennem mediet at opnå åndeligt udbytte eller viden. For det andet en teknisk og kropslig beherskelse, som Jesper Olesen også refererer til som ”snilde”. Blandt venner nedtones det åndelige udbytte, som omvendt giver respekt i familien, mens snilde er et succeskriterium i vennegruppen og opfattes som barnligt i familien³⁰.

³⁰ Olesen, Jesper: 2000. s. 65 – 77 og 165 – 176.

Som nævnt benytter jeg temaerne som et udvidet perspektiverende analytisk begrebsapparat. Jeg refererer altså ikke til dem under bestemte temaer, men bruger dem som en mulighed for at få øje på yderligere aspekter i mit eget materiale.

10.0. Sociale fællesskaber

I det følgende beskriver jeg børnenes tv-sening, med udgangspunkt i begrebet *sociale fællesskaber*³¹. Børnene giver i interviewene udtryk for, at de primært ser tv alene og med familien. Ikke desto mindre fylder børnenes tv-oplevelser i forhold til og sammen med deres venner en del. Børnenes tv-sening har flere forskellige funktioner, der spænder fra tv-sening pga. kedsomhed til tv-sening i et fortolkningsfællesskab, afhængigt af hvem de ser tv med og hvad de ser. Når børnene ser uhyggeligt tv, sker det f.eks. primært sammen med deres familie eller deres venner. Mens tegnefilm primært ses alene.

Børnenes tv-oplevelser kan inddeles i *tv-underholdning* i form af tegnefilm, familiefilm, naturprogrammer osv. med børn og unge som modtagere og *uhyggelig tv-underholdning*, i form af krimiserier og gyser- vampyrfilm osv. med unge og voksne som modtagere. Uhyggelig tv-underholdning lader sig endvidere inddele i to kategorier; *uhyggeligt tv, som ikke skræmmer* børnene og *uhyggeligt tv, som skræmmer* børnene. Først beskriver jeg, hvilke funktioner de forskellige sociale fællesskaber har for børnene, og dernæst beskriver jeg børnenes uhyggelige tv-oplevelser i de samme sociale fællesskaber.

10.1. tv alene

Alle børn ser ifølge spørgeskemaundersøgelserne tv alene, uanset om de har tv på eget værelse eller ikke. Men interviewene viser, at de mest ser tv alene i det omfang, at de keder sig. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at børnene ser mere tv i weekenden end til hverdag. I weekenden kan enkelte af børnene godt sidde foran fjernsynet i flere timer i træk. Marianne, 5. kl., fortæller, at hun ser tv alene på sit

³¹ Olesen, Jesper. 2000.

værelse, når hun keder sig, og når hun er i venteposition mellem to aktiviteter, f.eks. skole og job. De børn, der har tv på eget værelse, bruger desuden deres eget tv til at søge væk fra forældrenes programvalg. Det gør sig især gældende, hvis forældrene ser noget kedeligt eller uhyggeligt i tv. Når børnene selv vælger tv-programmer foretrækker størsteparten tegnefilm og sport. Disse valg er uafhængige af, om børnene har tv på eget værelse eller ikke.

Karinas mor (5. kl.)

Moren: I sidder egentligt ikke ret meget foran fjernsynet andet det er noget der interesserer Jer.

(...)

Moren: Og hvor mange muligheder man har for alt muligt andet end lige fjernsyn, nu her i huset er det ikke fjernsynet der er opprioriteret så højt

Flere af børnene fortæller, at de har restriktioner i forhold til, hvor meget tv de må se. Nogle børn må se en times tv, mens andre ikke har klare regler. I sidst nævnte tilfælde stopper en forælder tv-seningen, når forældrene synes børnene har set rigeligt. I andre familier er det ikke nødvendigt med klare regler. I Karinas familie (5. kl.) lægger forældrene f.eks. vægt på, at børnene er fysisk aktive. Det er blevet en del af hverdagen, som Karinas mor mener, har betydning for, at børnene kun ser tv, der interesserer dem.

Børnene og forældrene har tilsyneladende en generationsbetinget forskellig opfattelse af tv-mediet. Dette hænger muligvis sammen med, at børnene er vokset op med fjernsynet med en mere afslappet indgangsvinkel til det at se tv. F.eks. opfatter børnene ikke som sådan fjernsynet som skadeligt eller som en tidsrøver, som mange forældre implicit påpeger, ved f.eks. at lægge vægt på et aktivt hverdagsliv, hvor fjernsynet er et ekstra tilbud, og altså ikke det vigtigste tilbud. Men Mikkels mor (3. kl.) beskriver faktisk børnenes synspunkter og herunder deres evne til at koncentrere sig om flere ting, og f.eks. læse foran fjernsynet. Især børnene i 5. kl. tegner et billede af, at de ser fjernsyn som baggrund for andre beskæftigelser, herunder spisning, kortspil, leg og lektielæsning. Dette peger i retning af, at børns tv-sening ikke nødvendigvis foregår koncentreret, men at de er aktive mens fjernsynet kører. Dette afhænger dog meget af familiens holdninger til tv. I den Mikkels familie har

morens antagelse været medvirkende til et meget afslappende forhold til fjernsynet, hvor alle børn, inden for deres sengetider, selv styrer deres fjernsynssening. Hos Karina, 5. kl. har man delt dagen op i to. F.eks. må børnene gerne se fjernsyn om morgenen, når de er alene hjemme og gør sig klar til skole, mens de om dagen kun må se tv, der interesserer dem.

10.2. tv med venner

Børnene ser kun i begrænset omfang tv med deres venner, men de fleste har erfaringer med det. Det er især, når børnene er sammen om aftenen, at de ser tv. Men selvom børnene ikke ser tv sammen, taler de om det. I skolen taler de mest om tv, som henvender sig til børnenes aldersgruppe. I den jyske landsby fortæller børnene, at *Jul på Kronborg* DR1, som var aktuel i december måned, da jeg interviewede dem, er genstand for en del samtale på skolen. En enkelt dreng fortæller, at de i skolen taler om *Drengene fra Angora* DR2³². Derudover tyder det dog ikke på, at tv fylder så meget i skole-regi. Måske af samme grund tilkendegiver kun et fåtal af børnene, at de ærgrer sig, når vennerne i skolen taler om programmer, de ikke selv har set.

Pia, 3. kl.

I: Hvis nu dine venner de har set noget i fjernsynet som du ikke har set, og de snakker om det oppe i skolen, kan du så godt føle dig lidt udenfor?

Pia: Ja sådan lidt. En lille bitte smule ikke så meget.

I: Nej

P: Så er det sådan så går de hen og siger det, jeg så sådan en film i går det var rigtig uhyggeligt, så bliver jeg sådan lidt glad igen, fordi at så var jeg med i det igen.

For Pia 3. kl. handler det om, som citatet ovenfor afspejler, at hun ikke vil føle sig holdt udenfor. Så længe hun stadig kan være en del af fællesskabet, betyder det ikke noget, at hun ikke har set de diskuterede programmer.

³² *Drengene fra Angora* på DR2 er et populært satirisk underholdningsprogram.

10.3. tv med familien

De fleste børn og forældre giver udtryk for en afslappet holdning til fjernsynet ved ikke at have nogen retningslinier. Mens andre lægger stor vægt på at skabe præcise rammer for tv-sening. Ikke desto mindre nedtones fjernsynets rolle i familien af de fleste forældre, hvilket muligvis er et udtryk for, at det ikke er socialt accepteret at se meget tv. Når man kommer ind udefra som forsker, kan der derfor godt være et ønske om at ”pynte” på familiens holdninger til fjernsynet. I en familie bød moren mig f.eks. velkommen ved at fortælle, at de havde en forventning om, at jeg ville spørge til barnets tid foran fjernsynet. Af samme grund havde de på forhånd talt om dette.

Kun to familier fortæller, at de bevidst har fravalgt tilbudet af mange kanaler. Karinas, 5. kl. og Anders’ (3. kl.) familier bruger således kun stueantenne, og de modtager derfor henholdsvis DR1 og TV2 og DR1, TV2 og TVDanmark. Anders’ mor understreger, at det skyldes et ønske om, at minimere timerne foran fjernsynet, ligesom Karinas mor understreger, at de på denne måde opfordrer deres børn til fysisk aktivitet. Også andre forældre lægger vægt på, at de gør sig tanker omkring fjernsynet. Nogle giver deres børn præcise retningslinier for, hvor meget tv, de må se, og hvornår de må se tv på eget værelse, mens andre opbygger faste vaner omkring fjernsynet. Hos Mikkel, 3. kl. ser man f.eks. *TV-Avisen* hver morgen under morgenmaden. Om eftermiddagen slapper børnene af til fjernsynet og om aftenen samles familien omkring fjernsynet. Hver weekend aften / nat sidder Mikkel sammen med sin far og ser film, en situation moren betegner som; drengetimen.

Alle børnene ser tv med deres forældre og det er for det meste forældrene, der bestemmer programvalget. I de fleste tv-situationer med familien, er der primært tale om et socialt fællesskab. Ikke mindst når familierne ser uhyggeligt tv. Det er kun et fåtal af børnene, der selv opsøger uhyggeligt tv. I de fleste familier er det forældrene, der vælger at se det, mens børnene ser med af hensyn til det sociale familieliv, eller fordi de gerne vil se tv. tv-sening i familien er kendetegnet på flere måder:

Karina, 5. kl.

I: Hvem bestemmer så, hvad I ser om aftenen?

K: Øh

Moren: Far, han sidder med fjernbetjeningen.

K: Ja

I: Hvad vil han gerne se?

K: Det ved jeg ikke

(Utydeligt – men pigen fortæller, at faren falder i søvn)

I Karinas familie, (5. kl.) giver fjernsynet tilsyneladende mulighed for afslapning, kendetegnet ved, at faren sidder med fjernbetjeningen og falder i søvn.

Thomas, 5. kl.

Thomas' mor: Det er kun i nødstilfælde, man kan få lov til at gå ind til sig selv. De har fjernsyn på værelserne,

I: Ja

T: børnene. Men vi ser det sammen, men når der kom Ørnen, det vil han ikke se.

I: Nej.

I Thomas' familie, (5. kl.), er fjernsynet genstand for fornøjelse i form af hyggeligt samvær. Det kommer til udtryk ved, at børnene har tv på eget værelse, men kun må sidde for sig selv og se tv i nødsituationer. Nødsituationer er f.eks. når forældrene ser uhyggeligt tv, som *Ørnen* på DR1:

Marianne, 5. kl.

I: Hvad med TV-Avisen?

M: Altså hvis øhm nogen gange så ser jeg det jo så med mine forældre og så øhm ja så hvis øh det sammen med øh hvis krig og alt det der, så det øhm, jeg jeg ikke så meget, det går jeg ikke så meget op i altså øhm, når når de fortæller at det øh og så noget så sidder jeg nok bare og øh og tænker lidt eller sådan et eller andet så nogen gange hvis jeg vidst min far han øhm han siger Henriette prøv at se der hvad der er sket og det øhm, der kan jeg nok godt gå op i det. Og såeh bliver jeg nok også lidt bange der eller sådan et eller andet. Ellers går jeg ikke så meget op i det øh hvad der sker og så noget.

I Mariannes familie (5. kl.), ser man en del fjernsyn om aftenen, og fjernsynet bruges på tre måder; for det første som afslapning, for det andet som fornøjelse, hvor hele familien ser julekalender sammen, fordi de alle synes godt om det og for det tredje i forhold til kompetence, hvor især faren lægger vægt på at se *TV-Avisen*, og give interessen videre til sin datter. I Mariannes, familie foregår tv-seningen ofte ved at moren sidder i stuen, mens faren sidder i køkkenet. Marianne sondrer imellem sit

eget tv, farens og morens. Det skyldes, at hun egentlig gerne vil være sammen med sine forældre om aftenen. Ser hendes forældre tv, hun ikke selv er interesseret i, så spiller hun kort med sin mor eller lægger kabale. Jeg fik desuden indtryk af, at familien snakker sammen, når de ser tv. Mariannes familie giver et godt indtryk af familien som en sontring, der både rummer et rent sociale fællesskab, hvor fjernsynet kører i baggrunden og fortolkningsfællesskabet, hvor et enkelt program er samlingspunktet.

10.4. Uhyggeligt tv

Når børn ser uhyggeligt tv foregår det i de samme sociale fællesskaber som nævnt ovenfor, det vil sige alene, med venner og med familien. Forskellen er blot, at børnene i mange tilfælde ikke selv vælger at se uhyggeligt tv. Dertil kommer, at børnene næsten aldrig ser uhyggeligt tv alene, med mindre, det sker ved et tilfælde, og i så fald kun ganske kort. Børnene fravælger nemlig helt bevidst at se skræmmende tv alene. Når børnene alligevel ser det, skyldes det som regel en af to grunde: for det første, at de ser *TV-Avisen* sammen med deres forældre, og forældrene går et andet sted hen imens. For det andet, at børnene er kommet til at se noget, som er mere skræmmende end først antaget. Dette kommer børnene hyppigst ud for, når de bliver hængende foran fjernsynet efter et program, som efterfølges af et uhyggeligt program, som en film eller *TV-Avisen*. Malene og Morten fortæller f.eks:

Malene 3. kl.

I: Er det så nogen gange, når du har siddet og set Børnetime, så kommer der TV-Avisen bagefter?

Malene:mm (ja)

I: kommer du så, er det så der du kommer til at se det?

M: Ja

I: skruer du væk fra det eller bliver du bare siddende så?

M: Jeg bliver bare siddende

Morten 5. kl.

I: Ser du uhyggeligt tv med dine venner?

M: Nej, normalt ikke. Men jeg så Saving Private Ryan med min fætter.

I: Hvorfor?

M: Fordi jeg blev hængende efter der havde været fodbold.

Kun ganske få børn vælger helt bevidst at se uhyggeligt tv. Lone 3. kl. ser f.eks. en del voldelige serier. Men hun sonderer selv imellem det, der efter gængs opfattelse er uhyggeligt og det, der skræmmer hende. Og hun ser ikke bevidst tv, som skræmmer hende. Morten, 5. kl. ser *TV-Avisen* næsten hver aften. Han ser det, fordi det interesserer ham.

Morten 5. kl.

I: Ser du tv alene, som er uhyggeligt?

M: Fugleinfluenzaen. Med de konsekvenser går det ud over endnu flere mennesker.

I: Hvorfor ser du det, når det er uhyggeligt?

M: Jeg vil gerne vide hvilke konsekvenser det har og hvilke ressourcer der er. Jeg snakker også med mor og far om det. Jeg interesserer mig for Irakkrigen.

I: Er det uhyggeligt?

M: nej. Det er normalt med krig. Det går ikke ud over så mange. Kun lidt englændere og amerikanerne og flest irakere. Det er bedre at Saddam Hussein er væk.

Også Morten sonderer imellem uhyggeligt og skræmmende tv. Som udgangspunkt synes han ikke, at *TV-Avisen* er skræmmende, men han nævner dog 2 episoder, som har skræmt ham meget. F.eks. finder han ikke Irak-krigen uhyggelig, fordi det ikke vedrører ham direkte, mens han synes at fugleinfluenza er meget uhyggeligt, idet det i værste fald, kan komme til at berøre ham selv:

10.5. Uhyggeligt tv med venner

Uhyggelige tv-oplevelser er blandt de interviewede børn ikke udbredt, men alligevel næsten uundgåelige. For 3. såvel som for 5. kl. skyldes uhyggelige tv-oplevelser af og til en påvirkning fra vennerne eller forældrene. Det er i de fleste tilfælde, når børnene er uden opsyn af voksne, at de fristes til at se de uhyggelige udsendelser. Interviewene illustrerer tre forhold, som resulterer i, at børnene ser uhyggeligt tv med deres venner. For det første er der den planlagte videoaften: Nogle drenge planlægger at se en uhyggelig film hos Morten 5. kl. Morten ser normalt ikke denne type film af to grunde. På den ene side er de ofte for uhyggelige for ham, og på den anden side er filmenes grafik ofte for dårlig, hvilket betyder, filmene fremstår urealistiske. Da han

alligevel denne aften skal se en uhyggelig film, kan det tyde på, at han er under påvirkning af sine venner. Aftenen ender imidlertid med, at Mortens mor afviser filmen af hensyn til drengenes følelser, men også af hensyn til de andre drenges forældre. Hun synes selv, det er svært at styre, hvad hendes børn ser sammen med deres venner, og hun tager af denne grund selv initiativ til at afvise filmen.

Pia, 3. kl.

I: Hvorfor så i den uhyggelige film?

P: Det var fordi at vi synes at den så lidt spændende ud fordi at altså vi så den lige fra starten af og så sagde de, at den hed et eller andet med spøgelsestoget, og det var sådan en spøgelsesfilm. Og så var det så at vi synes den lød lidt spændende og den ville vi da og så ville vi gerne se noget af den. Og så blev det sådan lidt uhyggeligt.

I: Så i den færdig?

P: Næsten, undtagen lige da han slog om, fordi at så startede det, så da han slog om på den der kanal igen så startede det med, at han lige var røget ned i vandet.

I: Så ville i ikke se mere?

P: Jo, vi sad jo der så vi faktisk fra igen. Så så vi den helt færdig.

Det andet forhold, der gør sig gældende, kalder jeg tilfældet: Når børnene sidder alene og ser tv, kommer de sommetider tilfældigt til at se et uhyggeligt program. Det samme gør sig gældende, når de er sammen med deres venner. Forskellen er dog den, at de sammen med vennerne godt tør se det uhyggelige program helt færdigt. Det kan skyldes, at de sidder sammen med andre, og det derfor ikke fremstår så uhyggeligt, mens de ser det. Men det kan også skyldes, at de lader sig påvirke af de andre børn, til at se den.

Marianne, 5. kl.

Marianne: Nej altså vi øhm, vi sad jo så vi spillede yatzi så så øhm (Navn) som øhm (navn) pige hed øhm, hun slog så op i vi ville så se noget fjernsyn imens og så noget så øhm så ind til den der udsendelse så kom så sagde hun den der udsendelse den skal vi se fordi der har vi nogen venner som øhm som der bor der nede og så noget. Og så så sagde vi selvfølgelig, ej kan vi ikke se noget andet for det der det har jo været der i fjernsynet så mange gange. Men at jeg så hørte ordet at de havde nogen venner dernede der selvfølgelig så ville jeg også godt se den, og så noget. Øhm måske hvis de nu kom i fjernsynet eller sådan et eller andet?

Signe, 3. kl.

S: Orv der var også en gang så var vi ned hos vores naboer og så hun skulle lige se den sidste der er af 24 timer, der øhm der blev jeg sådan lidt bange fordi altså der sad jeg og legede med den lille, hun er, jeg ved ikke hvor gammel hun er, og så så får han hugget armen af og alt muligt, det blev jeg sådan lidt

I: nej det var ikke så rart at se på

S: Nej, og så (pigenavn) hun blev så meget bange så hun blev kørt hjem og så kom hun

Det tredje forhold er den mest udbredte grund til, at børnene ser uhyggeligt tv og skyldes en direkte påvirkning fra vennerne: Den direkte påvirkning viser sig ved, at børnene besøger nogle venner, som følger med i en serie eller en udsendelse, og insisterer på at se det. Marianne, 5. kl. fortæller om et program om fyrværkeriulykken i Seest. Hun synes ikke det er uhyggeligt, før det går op for hende, at det berører virkelige mennesker, nemlig sin vens venner. Signe, 3. kl. fortæller om en episode af *24 Timer*, TV2, som hun normalt ikke må se. Signe besøger sin veninde, som følger med i *24 Timer*, og selvom Signe forsøger at undgå at se afsnittet, får hun set nok til, at den skræmmer hende:

De tre ovenstående forhold afslører, at børn i nogen grad bliver påvirkede til at se uhyggeligt tv med deres venner, og påvirkningen indbefatter begreberne erfaring, risiko og fornøjelse. Erfaringen knytter sig til forholdet vedrørende venner, der insisterer på at se et bestemt program. Her bliver det mindre erfarne barn nødt til at se med, uanset barnets interesse for det. I forhold til Marianne, 5. kl., betyder det, at hun opnår den samme erfaring som sin ven, mens det i forhold til Signe resulterer i, at Signe og den tredje pige bliver meget skræmte. De er helt klart ikke parate til at blive introducerede for så voldeligt tv. Risikoen knytter sig til videoaftenen, hvor Morten, 5. kl. og hans venner vælger en voldsom film, som ikke henvender sig til deres aldersgruppe. Det lykkes imidlertid ikke børnene at løbe risikoen, pga. den indskrænkede frihed fra Mortens mor. Fornøjelsen er knyttet til det at se en spændende film sammen, som episoden med Pia afslører. Men en uhyggelig fjernsynsoplevelse Marianne 5. kl. har sammen med en veninde, illustrerer det faktisk bedre.

Marianne, 5. kl.

I: nej. Ser du så noget uhyggeligt i fjernsynet sammen med dine venner nogen gange?

M: øh altså der var mindre da vi boede over på den der gård der, så mig og min veninde øh hvad er det det hedder øhm, vi øhm var så hjemme hos mig og så så vi sådan en det det var helt underligt fordi der sidste år der så jeg det med nogen, der

så vi så en video om julen eller sådan et eller andet og der var det sådan en kæmpe eller sådan et eller andet og den der synes vi at den var uhyggelig og selvom vi kun var der 6 -7 år eller sådan et el andet, der var det vi synes den var uhyggelig og sådan noget. Så og der det kommer vi stadig til at snakke om den film, hvordan vi opførte os og det der

I: Fordi den var så uhyggelig?

M: Ja altså det synes vi jo dengang. Men nu altså så så hvis vi ser den nu så er den faktisk ikke så uhyggelig

Den uhyggelige film resulterer nemlig i, at Marianne og hendes veninde under, kort efter filmen og i dag flere år senere stadig snakker om filmen. Det hænger sammen med, at filmen dengang skræmte dem meget, mens de i dag godt ved, at filmen er en børnefilm og ikke spor uhyggelig. Oplevelsen giver dem et fortolkningsfællesskab, som stadig knytter dem sammen.

10.6. Uhyggeligt tv i familien

Fjernsynet som det sociale samlingspunkt i familien, har stor betydning for børnenes adgang til uhyggelige tv-programmer. I det omfang børnene ser uhyggeligt tv, foregår det nemlig hovedsageligt i hjemmet sammen med forældrene. De fleste forældre forsøger at undgå, at børnene ser tv som er uhyggeligt for dem. Men det kan være svært helt at undgå, og i femte klasse får tilsyneladende flere børn end i tredje kl. lov til at se uhyggeligt tv. Det varierer meget, hvad børnene ser, og hvad de opfatter som uhyggeligt. Det er tydeligt, at alle forældre vurderer, hvilke programmer, der er uhyggelige i forhold til børnenes sindelag – samt med udgangspunkt i, hvad forældrene selv forestiller sig skræmmer deres børn. Thomas' mor fortæller bl.a., at de ikke ser meget voldelige programmer, da hun ikke selv bryder sig om at se det. Pia har, til stor overraskelse for sin mor, set uhyggelige film med sine forældre. Moren ræsonnerer sig frem til, at det må skyldes, at det er individuelt, hvad man opfatter som uhyggeligt. Således har Pias mor ikke bevidst ladet sin datter se uhyggelige film. Der er tilsyneladende to grunde til, at børnene ser uhyggeligt tv med deres forældre. Den ene forudsætter den anden. Det er nemlig sådan, at børnene gerne vil se tv sammen med deres forældre, og at forældrene vælger at se uhyggeligt tv. Hvis børnene ikke har lyst til at se programmerne, er det mange gange op til dem selv at forlade stuen. Det gælder både *TV-Avisen*, som

mange af børnene kun ser, fordi forældrene ser det, samt tv-serier, herunder særligt danske krimi-serier som *Ørnen* og *Rejseholdet* på DR1 og *Forsvar* på TV2.

Når familierne ser uhyggeligt tv sammen, handler det også om kompetence og fornøjelse. Fornøjelsen ved at være sammen som familie og fornøjelsen ved at være i et fortolkningsfællesskab. Sådanne beskrivelser ligger implicit i nogle af interviewene. Bl.a. fortæller Signe, 3. kl., at hun ser uhyggelige film med sine forældre. På trods af, at hun efter filmen har risiko for at få mareridt. Tre børn beskriver sådanne oplevelser eksplicit; nemlig Mikkel, 3. kl. som hver weekend har en drengetime med sin far, hvor de ser film, moren ikke bryder sig om, og Pia, 3. kl. og Mette, 5. kl. som ser serier sammen med deres mødre.

Pia, 3. kl.

Moren: hun ser fjernsyn ligesom, Hun går lidt engang imellem, men det er mest tegnefilm...og det der du ser da også sommetider Forsvarerne ikke også?

P: ja.

Moren: Det ser vi da sammen.

P: Ja, det synes jeg er helt vildt godt.

I: Ja. Hvorfor er det det?

P: Det er fordi at ... fordi at der kan man se at det er så noget med at de viser at de der slags at de fanger røverne og den slags.

I: Du kan godt lide når røverne bliver fanget?

P: Ja.

I: Ja.

Moren: Jeg tror hun går op i det der hvordan de opklarer det?:

Mette, 5. kl.

I: Når du så ser Rejseholdet og sådan nogen ting, ser du det så alene eller?

M: Øhm, det er forskelligt altså det kommer an på hvis ikke vi har min mig og min mor vi har været kørt til håndbold i lang tid sammen, så ser vi det sammen men ellers kunne jeg også godt finde på at sidde og se det alene.

Således lægger Pias mor stor vægt på, at Pia godt kan lide at se *Forsvar* og *TV-Avisen*, sammen med sin mor. For Pia består det uhyggelige i de beskrevne forbrydelser, mens der også er en vis fornøjelse ved at følge opklaringsarbejdet.

Mette, 5. kl. oplever samme fornøjelse i et fortolkningsfællesskab mellem mor og datter, som eksemplerne ovenfor illustrerer. Både Mette og hendes mor holder af at

se *Rejseholdet*. Mette fortæller, at de primært ser det sammen, når de i en længere periode har haft for lidt tid sammen bl.a. pga. Mettes håndbold.

Karinas mor, 5. kl.

Karinas mor: Et eller andet sted ikke og. Øh og og hvis man skjuler det for dem eller hvis man sådan ligesom lægger låg på, så bliver det jo bare værre den dag man bliver voksen og stor tror jeg.

I: ja, hvis der, hvis der er gjort for meget ud af det?

Moren: Ja, jeg tror også hvis man det er en selvfølge at det er som det er jamen så så bliver de jo lige pludseligt bare en selvfølge.

I flere familier lægger man vægt på kompetencen i forhold til tv-mediet. Dette afspejler bl.a. Pias mor, ved at lægge vægt på Pias interesse for opklaringsarbejdet i krimiserierne. I Karinas familie (5. kl.) kommer det til udtryk ved, at Karina gerne må se uhyggeligt tv. For det første mener hendes forældre, at hun er for gammel til at have restriktioner i den henseende, og for det andet synes forældrene, at hun skal lære, hvordan verden ser ud, og derigennem lære at begå sig i den.

11.0. Skræmmende tv

Det varierer meget, hvor skræmte børnene bliver for uhyggeligt tv, og ikke mindst hvad de bliver bange for. Nogle børn lader sig slet ikke skræmme af tv-udsendelser, mens andre bliver bange for både dokumentarisk vold, underholdnings- / fiktions-billedvold samt lydeffekter. Nedenfor behandler jeg de emner børnene selv refererer til som skræmmende, herunder brudstykker, underholdnings- / fiktions- billedvold og dokumentarisk vold. Derefter beskriver jeg hvordan det skræmmende tv påvirker børnene og i hvilket omfang børnene får afløb for deres angst. Hvordan får de tryghed, hvem taler de med og opsøger de selv trygheden, når de har brug for det.

11.1. Brudstykker

Selvom børnene har en del uhyggelige tv-oplevelser sammen med venner og familier, peger en del i retning af, at det er brudstykker af voldelige og uhyggelige film, der påvirker dem mest. Der kan muligvis være en sammenhæng med, at de under brudstykker af en film ikke oplever selve plottet, men kun et afgrænset, ofte

voldeligt, filmklip. Dette medfører, at barnet betragter et enkeltstående filmklip som generel for hele filmen, ligesom filmen kan fremstå mere kompleks og usammenhængende for barnet. Dertil kommer, at et enkelt filmklip står mere tydelig i erindringen, hvis den er isoleret, end når den indgår i sin helhed.

Pia, 3. kl.

P: Ligesom da der var 24 timer, da måtte jeg ikke se det. Fordi den var for uhyggelig, sagde min mor.

I: Har du godt set lidt af den alligevel?

P: Ja engang der så jeg lidt af den.

I: Var den så uhyggelig?

P: Ja, der var sådan en mand der gik grassat på nogle andre mennesker. Og så var den også lidt underlig fordi at den gik ud til sådan først så var den et rum så gik den pludseligt ud til et andet rum, hvor der kom sådan nogle fire ting så lige pludseligt så gik den ind i en anden film sådan af en slags, altså hvor der skete noget andet. Ud til sådan nogle biler. Det så lidt underligt ud synes jeg.

I: Så du kunne ikke rigtigt finde ud af hvad den handlede om?

P: Nej.

Pia fortæller herover, at hun ikke måtte se serien *24 timer*, der kørte af to omgange på TV2, fordi den var uhyggelig. Alligevel har Pia set lidt af den. Hun synes, den er uhyggelig, men antyder desuden, at hun ikke forstår serien på grund af dens komplekse opbygning stilmæssigt. Men også brudstykker i form af Trailers kan virke skræmmende på børnene. En trailer er en reklame for en film eller en tv-udsendelse. De bliver almindeligvis vist på de lejede videofilm inden den egentlige film begynder. Men trailers er også udbredt som reklame for kommende tv-udsendelser. Det varierer meget fra kanal til kanal, i hvilket omfang kanalerne viser trailers for uhyggelige film og serier i løbet af dagen og den tidlige aften, hvor der er fare for, at børn udsættes for dem.

Anders, 3. kl

I: Kan du fortælle mig, hvad du synes er uhyggeligt fjernsyn? Nu sagde du, nu snakkede du lidt om Rejseholdet

Anders: ja, Rejseholdet, det synes jeg er uhyggeligt

I: Er der andre ting?

A: Øh, jeg har ikke set så jeg har ikke set så meget uhyggeligt i fjernsynet jeg ikke selv har set. Men jeg har set reklamer for noget, der ser uhyggeligt ud. Jeg har set nogen reklamer for det der CSI,

I: Ja

A: det så uhyggeligt ud. Jeg har prøvet jeg mig min mor og min lillesøster vi så et eller andet CSI, det var sådan ret spændende. Det var så noget det var en eller anden pige man fulgte, en jeg ved ikke hvor gammel hun var eller så noget, men det var så noget hun var FBI agent og så noget

I: Ok, var det en ung pige? En lille pige eller en voksen pige eller

A: Øh jeg tror hun var voksen vist

I: ja. Var det spændende

A: Mm (Bekræftende)

I: Var det også uhyggeligt som det så ud til i reklamen?

A: Ja, det var lidt uhyggeligt.

I: Hvorfor var det det?

A: det var alt så noget med at hvis øhm, ingen måtte vide øh at hun arbejdede for CSI og hvis de vidste det så slog SCI-agenterne dem ihjel. Så hvis

I: Ok

A: Så hvis hun havde fortalt (fuglekvidren overdøver) så fortalt hun det så til sin mand og så på et tidspunkt så fandt hun ham så død. Det var der så ikke noget at sige til. Det var lidt uhyggeligt.

Anders, 3. kl. har haft en oplevelse på kanalen tv Danmark. De viste en trailer for programmet *CSI*. Anders har set et helt afsnit af *CSI* sammen med sin mor og sin lillesøster, og han fandt serien spændende og lidt uhyggelig. Alligevel gav han udtryk for, at traileren for programmet var mere uhyggelig. Denne betragtning gør jeg mig på baggrund af, at Anders huskede traileren som uhyggelig med det samme jeg spurgte til uhyggeligt tv, mens det hele afsnit han så sammen med sin mor, først blev nævnt senere. Desuden kalder han hele afsnittet spændende, mens han refererer til traileren som uhyggelig.

11.2. Underholdnings- / fiktions-billedvold

Det er udelukkende børn i 3. kl. som refererer til brudstykker som uhyggeligt tv, men når det gælder underholdnings- / fiktions-billedvold i det hele taget, er der ikke forskel på børnene i 3. og i 5. kl. Flere af børnene refererer til serier som *Rejseholdet*, *Ørnen* og *Forsvar*. Derudover har flere af børnene set uhyggelige film. Det spændende er, at børnene skelner meget lidt imellem serier og film. Det tyder på, at serierne indeholder ligeså uhyggelige segmenter som filmene, upåagtet at filmene ses sammen med jævnaldrende på video mens serierne ses i fjernsynet sammen med forældrene. Dette kan bl.a. være en konsekvens af, at forældrene ikke giver mere tryghed under uhyggelige tv-oplevelser end vennerne. Muligvis som følge af, at

børnene blandt deres venner koncentrerer sig mindre om filmen, end når børnene ser serier sammen med forældrene.

Pia, 3. kl.

I: Vender du dig væk, hvis det er uhyggeligt?

P: Ja, det gør jeg nogen gange.

I: Men du når stadigvæk at se noget af det?

P: Ja. Det ender altid med, at jeg gør sådan her... (Pigen holder sig for øjnene, og spreder fingrene så hun kan se ud gennem fingrene).

Mette, 5. kl.

I: Hvad synes du er uhyggeligt fjernsyn, kan du fortælle mig det?

M: Det kan være sådan nogle dramatiske film, hvor man hvor man ser dem blive slået ihjel og så noget. I starten af Rejseholdet hvor man ser hvordan de bliver slået ihjel, så handler det jo om opklaringen og så noget. Det ser jeg heller ikke i starten, for jeg synes det er uhyggeligt at man bliver sådan skudt og så ser man dem ligge og dø i så noget, det ser jeg ikke.

Det, som et flertal af børnene tager afstand fra, er billeder af døde/myrdede, lemlæstede personer og voldelige handlinger samt lydeffekter. Lydeffekterne påvirker dem på to måder. Dels bliver de forskrækkede over pludselige høje lyde, dels oplever de at sidde spændte, når musikken spiller op til suspense. Det er i høj grad en blanding af billeder og lyd, der gør dem bange, mens selve historiens afvikling blot betragtes som spændende. Det tiltrækkende ved serier som *Forsvar* og *Rejseholdet* samt uhyggelige film er netop den fremadskridende handling hen imod forløsningen. De børn som gerne vil se denne type udsendelser holder sig for øjnene mens de voldelige klip vises. Det betyder, at de mange gange alligevel ser billederne. En enkelt af pigerne tager så meget afstand fra voldelige billeder, at hun fravælger *Rejseholdets* indledning, og kun følger opklaringen af mordene. Nogle af børnene bliver så opskræmte over voldelige tv-udsendelser, at de har forbud mod at se det, mens andre selv tager så meget afstand fra volden, at de helt undlader at udsætte sig selv for sådanne udsendelser:

Thomas, 5. kl.

T: Ja, altså sådan noget med mord og så noget. Han kan ikke lide at se Ørnen. Han gik altid ind til sig selv. Normalt så ser vi fjernsyn sammen, hvis vi ser fjernsyn.

En af grundene til, at de ovenfor nævnte danske serier er lige så uhyggelige som de udenlandske film, kan muligvis skyldes seriernes oprindelsesland. Idet serierne foregår på dansk og ikke mindst i genkendelige danske omgivelser, fremstår de eventuelt realistiske for børnene.

Morten, 5. kl.

I: Har du set noget af det, du ikke må se?

M: Saving Private Ryan.

I: Hvorfor tror du, du ikke må se de programmer.

M: mor og far tror det er uhyggeligt.

I: er det uhyggeligt?

M: For urealistisk til at blive bange for. Værre med computerspil afhængig af musik og grafik. Og noget der er sket i virkeligheden. Som 2. verdenskrig. Grafikken er rigtig god i Saving Private Ryan, den var uhyggelig.

Morten, 5. kl. skelner, som ovenfor citeret, meget imellem films mere eller mindre gode grafiske tiltag, og knytter til dette, oplevelser af filmenes realistiske fremtoning.

Anders, 3. kl.

A: Nej, det var mest det med præsten det med hm der ham der den anden mand det var ikke så, fordi min mor hun sagde at det med ham med præsten det var virkeligt men det der med ham der der havde fået det der hjerneskade, det var bare hvad er det nu det hedder, det var bare skuespil.

Rejseholdet ligger desuden i en gråzone. Det skyldes, at serien er en fiktiv serie bygget på autentiske hændelser. Grunden til, at jeg ovenfor har behandlet den inden for området under Underholdnings- / fiktionsbilledvold skal ses i sammenhæng med børnenes oplevelse af serien. Kun et enkelt barn, Anders, 3. kl., ved, at serien er delvis autentisk, mens et andet barn får det at vide under interviewet. Det sidst nævnte barn er ligeglad, men dette skal ses i sammenhæng med, at det er længe siden han har set serien. Det første barn sonderer derimod bevidst imellem de autentiske og de fiktive hændelser i serien.

11.3. Dokumentarisk vold

Af dokumentarisk vold nævner børnene kun *TV-Avisen* og ingen ser tilsyneladende *Station 2* el.lign. Ifølge spørgeskemaet ser alle børnene somme tider *TV-Avisen*

sammen med deres forældre, og de fleste også alene. Af de interviewede børn må to af pigerne i 3. kl. ikke se det, fordi de bliver bange for det. Den ene af pigerne skal forlade stuen, når der kommer voldsomme billeder, mens den anden slet ikke har adgang til det. Denne pige har tidligere fået lov til at se *TV-Avisen*, men hun bliver så påvirket af det, at hun får mareridt. Mange af børnene beskriver samtidigt *TV-Avisen* som spændende, idet de gerne vil vide, hvad der sker i Verden. Børnene betragter det altså ikke alene som uhyggeligt, men også som kompetencegivende tv. Af samme grund ser et enkelt barn altid *TV-Avisen*, selvom hans forældre ikke har tid til at se det sammen med ham.

Karina, 5. kl.

I: Snakker I meget med dem om det?

Moren: Nej jeg vil ikke sige meget, fordi jeg laver ikke så stort et nummer ud af det. Verden er jo som den er

I: Ja

Moren: Et eller andet sted ikke og. Øh og og hvis man skjuler det for dem eller hvis man sådan ligesom lægger låg på, så bliver det jo bare værre den dag man bliver voksen og stor tror jeg.

I: ja, hvis der, hvis der er gjort for meget ud af det?

Moren: Ja, jeg tror også hvis man det er en selvfølge at det er som det er jamen så så bliver de jo lige pludseligt bare en selvfølge.

Mikkel, 3. kl.

Moren: Nu spørger du til TV-Avisen. Børnene tager det jo ikke på den måde altså det er jo en del af hverdagen ikke, at du ser en krig og lemlæstelser og hvad der dertil hører ikke også

I: ja

Moren: Men øh,

I: De tænker ikke så meget over det, synes du ikke?

Moren: Nej det det er den del af deres dagligdag,

I: Ja

Moren: for du kan ikke lukke fjernsynet op uden at du ser noget noget der er uhyggeligt vel altså, det er jo også når du ser aviser det er mord og krig og elendighed det hele jo ikke også.

TV-Avisens funktion som informator og kompetencegivende er grunden til, at så mange børn får lov til at se det, selvom de bliver lidt bange for det. Imidlertid er det ikke den åndelige kompetence i form af viden, forældrene lægger vægt på, men derimod, en psykisk ballast. Flere forældre giver nemlig udtryk for, at børn på den ene side distancerer sig til *TV-Avisens* nyheder, så det ikke påvirker dem så meget,

og på den anden side, at børnene har godt af at se, hvordan verden ser ud. Generelt betragtet taler børnene meget mindre om det uhyggelige ved *TV-Avisen* i forhold til til Underholdnings- / fiktionsbilledvold. Det betyder dog ikke, at børnene giver *TV-Avisen* mindre opmærksomhed, mens de ser det. Således bliver børnene tilsyneladende lige påvirkede af *TV-Avisens* mundtligt leverede historier som af billederne. F.eks. fortæller Morten, 5. kl. at han både blev meget bange for historien om fugleinfluenza og manden som blev dypet i syre. Og Pia får mareridt af reportager om Saddam Hussein. I *TV-Avisen* berettes om Saddams brutale styreform, og der vises billeder fra landet, men ikke billeder af hans mishandlinger.

Pia, 3. kl.

I: Får du mareridt når du har set sådan noget i fjernsynet?

P: Ja det gør jeg nogle gange. I TV-Avisen der er der sådan noget med Saddam Hussein f.eks. der får jeg nogle gange mareridt om det.

Krige og især Irak-krigen samt mord påvirker børnene en del. Men det er især hverdagsforbrydelser som tyverier i Danmark, der er genstand for - pigernes frygt. Det hænger sandsynligvis sammen med, at disse forbrydelser ofte går ud over tilfældige mennesker, og kan ramme enhver. Pia beskriver fænomenet således:

Pia, 3. kl.

P: Ja nogen gange lidt, fordi at røver så tror jeg at de kommer hjem i vores hus jo, og det bliver jeg lidt ræd for det.

I: Har du snakket med din mor om det?

P: Åh, ja engang har jeg.

Moren: Det er ikke så meget mere vi snakker om det. Vi ser nu heller ikke så meget tv, det er måske sådan lige tilfældigt.

P: Der var også engang jeg drømte noget uhyggeligt, så var det at jeg vågnede om natten og så sagde jeg til far, til min far at jeg ikke kunne sove og fordi at jeg dømte at der kom en tyv, indtil at så sagde han, at han nok skal få bank hvis han kommer.

11.4. familietryghed

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at kun et fåtal i 3. kl. taler med deres forældre, hvis de er bange, mens de alle synes det hjælper at tale med en voksen, når de er bange. I femte klasse taler de fleste, med deres forældre. Dette billede stemmer ikke helt overens med interviewene. Selvom flere af de interviewede børn ser film og serier, de har forbud imod at se, har ingen af børnene problemer med at fortælle mig om det.

Heller ikke i de mange tilfælde, hvor en forælder sidder med under interviewet. Interviewene viser da også, at de fleste børn taler med deres forældre eller søskende, hvis de bliver bange. Ad denne vej får de bearbejdet deres oplevelser. De børn som hverken taler med forældre eller søskende om uhyggelige tv-oplevelser, har generelt ikke behov for det. Dette er der tre grunde til: for det første bliver nogle få børn slet ikke skræmte over uhyggeligt tv. For det andet søger børnene tryghed på anden vis, oftest i form af en fysisk tryghed, og for det tredje fornemmer forældrene børnenes frygt og giver dem tryghed, uden børnene behøver bede om det. De sidste to eksempler knytter sig specielt til de situationer, hvor børnene ser tv sammen med deres forældre. Her har børnene mulighed for at lægge sig tæt ind til sine forældre, eller børnene viser, at de er bange, ved hjælp af gestikulation; de viser f.eks. forskrækkelse eller holder sig for øjne og ører. Nogle børn vælger endda at forlade stuen for at se tv på eget værelse:

Anders, 3. kl.

I: ja. Kommer de nogle gange hen til dig, hvis de kan mærke at du er lidt bange eller ked af det.

A: Det ved jeg ikke. Ja, det gør de da. Altså hvis vi sidder ved siden af hinanden og så jeg trykker mig ind til mig eller så noget, (?)

Interviewene her i rapporten giver et generelt billede af, at forældre er gode til at tale med deres børn om uhyggeligt tv. Mens de i varierende omfang forsøger at afholde deres børn fra at se uhyggeligt tv. Interviewet med Pia, 3. kl. viser, at det er svært for forældre, helt at afholde børnene fra tv-vold, ikke mindst fordi de voksnes og børnenes opfattelse af uhyggeligt tv er forskellig. Pia husker, at hun har set en uhyggelig film med sine forældre, af hvilken grund moren ræsonnerer sig frem til, at der er forskel på, hvad man opfatter som uhyggeligt. Det tyder på, at moren ikke bevidst har ladet sin datter se noget uhyggeligt, samt at moren ikke er helt bevidst omkring, hvad hendes datter føler er uhyggeligt tv.

Flere af børnene har kendskab til mareridt. I nogle tilfælde ved forældrene ikke, hvad der forårsager dem, mens det i andre tilfælde skyldes tv-vold. Specielt frygten for at opleve hændelserne, som *TV-Avisen* beretter om, på egen krop, lægger grunden til mareridtene. Samtidigt har flere forældre kendskab til deres børns frygt netop på

baggrund af oplevelser med mareridt. Mareridt får nemlig børnene til at henvende sig til deres forældre, for at få talt det uhyggelige igennem.

Pia, 3. kl.

P: Der var også engang jeg drømte noget uhyggeligt, så var det at jeg vågnede om natten og så sagde jeg til far, til min far at jeg ikke kunne sove og fordi at jeg dømte at der kom en tyv, indtil at så sagde han, at han nok skal få bank hvis han kommer.

Signe, 3. kl.

I: Du ser ikke fjerns, eller TV-Avisen sammen med din mor og far?

S: Nej

I: Nej.

S: Det gjorde jeg engang men det gør jeg ikke mere, fordi jeg drømmer.

Et enkelt barn fortæller bl.a. at hun har set en uhyggelig film, som giver hende mareridt endnu et år efter. Pga. mareridtene snakkede hun med sin far, som ikke kendte til filmen, om det. Ydermere giver mareridt anledning til, at forældre sætter nye grænser for tv-sening. Malene i 3. kl. må ikke længere se TV-Avisen, mens Signe hverken må se TV-Avisen, Station 2 o.lign.

11.5. Søskende

Flere interviews illustrerer, at ældre søskende har en stor indflydelse på børns tv-sening. Anders' mor (3. kl.) fortæller, at Anders, igennem sine ældre søskende, har adgang til tv-udsendelser, som han ikke normalt selv ville vælge.

Lone, 3. kl

I: Må du gerne se uhyggeligt tv for dine forældre?

L: Det ved jeg ikke. Men (broren) stopper mig nogle gange. Han siger at jeg ikke må se det.

Pia, 3. kl.

P: Ja lidt, men så fordi jeg var ude ved min veninde så slog hendes storebror lige om fordi at hendes lillesøster var også derinde og hun måtte ikke lige se det?

Selvom ældre søskende påvirker børnene på denne måde, er de også en stor hjælp i familierne. F.eks. fortæller flere børn, at de taler med deres søskende i stedet for deres forældre, når de er bange. I disse tilfælde drejer det sig ikke så meget om tv-

udsendelser, men om andre skræmmende tanker og oplevelser. Derudover fungerer ældre søskende som opdrager i forhold til uhyggeligt tv. Lones storebror (3. kl.) påtager sig f.eks. ansvaret for, at Lone ikke ser uhyggeligt tv, når der ikke er andre tilstede. Pia beretter om en lignende oplevelse hos en veninde, hvor venindens storebror midlertidigt skiftede kanal, for at skåne den yngste søster.

12.0. Holdninger til tv.

Præsentationerne og afsnittet under sociale fællesskaber (jf. afsnit 7, 8 og 10) giver indtryk af, at forældre forsøger enten at vænne deres børn til skræmmende tv, eller at beskytte børnene mod skræmmende tv. Forældrenes tilstedeværelse under interviewet medvirker til at give et indblik i familiernes holdninger til fjernsynets rolle i familielivet. Herunder giver jeg eksempler på fire familiers løbende justeringer af deres holdning til tv-mediet. I 3. kl. er der oftere klare regler i forhold til tv-seningen end i 5. kl., hvor grænserne er mere flydende. Af denne grund vil jeg runde afsnittet af med af sammenligning af 3. kl. og 5. kl.

Flere forældre fortæller, at familien ikke ser meget tv. Interviewene har en tendens til at give et andet billede af situationen, netop fordi omdrejningspunktet er tv-sening. Selvom familierne ikke eksplicit har taget en holdning til fjernsynets rolle i familien, illustreres en sådan igennem interviewet med børnene. I alle familier er fjernsynet en naturlig del af hverdagen, og den spiller for alle en stor rolle. Ikke mindst om aftenen, når familien skal samles til fælles hygge og afslapning. Om dagen sætter nogle få forældre klare regler for børnene, mens andre forældre lader børnene råde selv. Det er udelukkende børn i 3. kl., som har denne type regler, mens børnene i 5. kl. antages at være modne nok til selv at tage ansvaret for deres tv-sening. Dette gælder både i forhold til, hvilke programmer børnene ser og i forhold til tiden foran fjernsynet. Næsten alle børn bliver dog fra tid til anden bedt om at slukke for tv'et eller skifte program.

På trods af familiernes afslappede holdninger til tv'et, er fjernsynet i flere familier løbende til debat. Det er især blandt familierne uden faste tv-regler en sådan debat

tager form, somme tider dagligt. Dette hænger sandsynligvis sammen med disse familiers løsere omgangsform i forhold til fjernsynet. I Pias (5. kl.) familie gennemgår de f.eks. aldrig tv-programmerne, af hvilken grund det er tilfældigt, hvad de ser i tv. Af sammen grund vurderer Pias mor fra dag til dag, hvad børnene i huset må se. Under interviewet med Mikkel, 3. kl., giver hans mor også udtryk for, at familiens tv-sening løbende er til debat. De tager dels beslutningerne på dag til dag basis, dels afhængigt af, hvilke programmer børnene ser. Lige inden jeg forlader hjemmet, skal familien f.eks. tage stilling til, hvorvidt det yngste barn må blive oppe og se *Krøniken* med resten af familien.

Mikkel, 3. kl.

Moren: Nu spørger du til TV-Avisen. Børnene tager det jo ikke på den måde altså det er jo en del af hverdagen ikke, at du ser en krig og lemlæstelser og hvad der dertil hører ikke også

I: ja

Moren: Men øh,

I: De tænker ikke så meget over det, synes du ikke?

Moren: Nej det det er den del af deres dagligdag,

I: Ja

Moren: for du kan ikke lukke fjernsynet op uden at du ser noget noget der er uhyggeligt vel altså, det er jo også når du ser aviser det er mord og krig og elendighed det hele jo ikke også.

I: ja

Moren: Meget af det i hvert fald.

I: ja

Moren: Det er jo også det du hører ikke også. Du hører jo også at han siger nej, det er ikke uhyggeligt vel.

I: nej

*Moren: Så jeg tror de tager det ind på det niveau. Men apropos *Kammerater i krig*, det synes jeg er lidt barsk*

Et af de programmer, forældrene har debatteret i forhold til Mikkel, er *Kammerater i Krig*, som moren tager afstand fra. Det skyldes, at hun synes filmene, som bygger på autentiske hændelser fra virkelige krige, er for barske for Mikkel. Mikkel ser programmerne sammen med sin far og han bliver ikke skræmt af det. På den ene side fortæller moren, at *Kammerater i krig* er for barsk for Mikkel idet den er realistisk, på den anden side synes hun, det er i orden, at Mikkel ser dokumentarisk vold, da det er en uundgåelig del af hverdagen i medierne.

I Anders' familie (3. kl.) har de bevidst valgt kun at modtage 3 kanaler via stueantenne; DR1, TV2 og TVDanmark. Det skyldes, at de gerne vil minimere timerne foran fjernsynet. Da Anders har to ældre søskende på 14 og 16 år samt en lillesøster, har familien svært ved at samles omkring fjernsynet om noget, der har alles interesse. Derfor supplerer de med DVD og videofilm. Pga. de ældre søskende har Anders adgang til nogle programtyper, som ikke henvender sig til hans aldersgruppe. Hans mor mener dog ikke, dette er et problem, da Anders selv er meget god til at sige fra, hvis noget bliver for voldsomt for ham. Men idet stuen har flere funktioner og lægger op til, at børnene beskæftiger sig med forskellige ting i rummet, bl.a. computeren, overvejer forældrene, hvilke programmer de ser. Det skyldes, at børnene bliver påvirkede af bl.a. *TV-Avisen*'s reportager, alene ved at opholde sig i stuen under *TV-Avisen*. Under reportagerne om flodbølgen i Syd Øst Asien valgte forældrene derfor at lade være med at se *TV-Avisen*, fordi de syntes, katastrofen blev vist i for voldsomme mængder i forhold til børnene.

12.1. Tredje klasse vs. femte klasse³³

Antallet af børn, der har tv på eget værelse stiger ifølge spørgeskemaundersøgelsen fra 3. til 5. kl. Samtidigt viser interviewene, at børnenes frihed til selv at disponere over tiden foran og programmerne i fjernsynet øges samtidigt. Dette kan muligvis ses som en konsekvens af børnenes stigende selvstændighed. Men børnenes programvalg ændres ikke markant. Børnene foretrækker alle at se tegnefilm og andre programmer, som henvender sig til deres aldersgruppe. Dog ser flere børn i 3. kl. *Børnetime* end i 5. kl. Alle børn har oplevelser med uhyggeligt tv og kun et enkelt barn i 5. kl. bliver aldrig skræmt over sådanne udsendelser. Der er ikke forskel på, hvor meget uhyggeligt fjernsyn børn i 3. og i 5. kl. ser. Dette skyldes muligvis, at børnene alle primært ser uhyggeligt tv med deres forældre.

De børn, som ser mest uhyggeligt tv er også de børn, der bliver mindst skræmt, mens de børn, der ser mindst uhyggeligt tv virker mere sensitive over for det. Der er ikke belæg for at konkludere, at børn som ser meget uhyggeligt tv er mere hærdede over

³³ Se bilag 2.0.

for det. Der er en tendens hen imod, at de mere sensitive børn bevidst fravælger at se uhyggeligt tv, mens de børn, der ikke lader sig skræmme, bevidst opsøger det uhyggelige tv, blandt andet sammen med venner. De billeder, der skræmmer børnene er de samme, uanset om børnene ser meget eller lidt uhyggeligt tv. Noget af det, som skræmmer dem mest, er realistisk tv. Herunder fylder specielt Irak-krigen, Saddam Hussein og tyve en del i deres bevidsthed. I nogle tilfælde siger børnene ikke direkte, at de bliver skræmte, men ved at fortælle om deres mareridt eller samtaler med forældre, giver de alligevel udtryk for, at f.eks. *TV-Avisen* er mere skræmmende end først antaget.

Spørgeskemaundersøgelsen viser imidlertid, at få jyske børn synes *TV-Avisen* er uhyggelig, mens ingen odenseanske børn synes det. Til sammenligning illustrerer interviewene en tendens i retning af, at flere børn i 3. kl. bliver skræmte over *TV-Avisen*, end børn i 5. kl. Ikke desto mindre viser interviewene, at langt de fleste børn i varierende grad finder *TV-Avisen* uhyggelig. Flere forældre taler om, at børn ikke tænker så meget over det, de ser af dokumentarisk tv-vold, og at det bliver mindre uhyggeligt for dem, fordi de får lov at se det. Imidlertid giver børn både i 3. og i 5. kl. udtryk for, at de gør sig tanker omkring *TV-Avisens* nyheder. Børnene taler nemlig meget om, at de er bange for, at hændelserne, som de oplever i *TV-Avisen* skal hænde dem selv. Anders, 3. kl. fortæller, at han er bange for terrorister i Danmark, mens Pia og Signe, 3. kl. er bange for tyve og røvere. Børnene i 5. kl. kommer med færre af denne type betragtninger i forhold til hverdagsbegivenheder som tyve og røvere. Til gengæld fremstår de mere ræsonnerende i forhold til dokumentarisk tv, i forhold til større ulykker, som berører mange mennesker, og folk de kender. F.eks. fortæller Marianne, 5. kl. at hun oplevede fyrværkeriulykken i Seest mere skræmmende, da hun erfarede, at hendes veninde kendte nogle af de berørte borgere i Seest. Og Morten, 5. kl. fortæller, at han er meget bange for både fugleinfluenza og narkotika, da begge dele kan ramme alle mennesker mere eller mindre vilkårligt.

Generelt betragtet kender børnene i 5. kl. i forhold til børnene i 3. kl. bedre deres grænser for, hvilke programmer de kan tåle at se i tv. Dette kan dels skyldes, at de

har flere erfaringer med uhyggeligt tv, dels at de, på grund af deres alder og udvikling, ræsonnerer mere over det de ser. Muligvis ser børn i 5. kl. af samme grund mindre selvvalgt uhyggeligt tv end børn i 3. kl. Det er ikke muligt præcist at fastlægge i hvilke mængder børnene ser uhyggeligt tv, men der er en tendens til, at børnene i 3. kl. beskriver flere uhyggelige tv-oplevelser end børnene i 5. kl. Dette kan dels hænge sammen med, at børnene i 5. kl. bevidst undgår det, der skræmmer dem, mens børnene i 3. kl. endnu ikke har skabt en klar forestilling om, hvad der skræmmer dem. Dels kan det hænge sammen med, at børn i 5. kl. bliver mindre bange for det de ser i tv. Idet de fleste børn, uanset alder, bliver bange for mange af de samme indholdsmæssige ting i f.eks. *TV-Avisen*, film og serier, mener jeg imidlertid ikke, at der er belæg for at konkludere, at børn i 3. kl. bliver mere skræmte over uhyggeligt tv end børn i 5. kl. Dette kan muligvis hænge sammen med, at børnene i 3. kl. vægrer sig ved at indrømme over for mig, som de ikke kender, hvad de er bange for, mens børnene i 5. kl. på denne vis er mere selvsikre. Enkelte af børnene i 3. kl. fremstår under interviewene således generte, og de taler knap så frit som børnene i 5. kl. Men som sagt gælder dette ikke alle børnene i 3. kl. af hvilken grund jeg ikke finder mig berettiget til at drage en entydig konklusion på denne baggrund.

13.0. Konklusion

I det følgende vil jeg lave et kort sammendrag af rapportens resultater i forhold til fordele og ulemper ved undersøgelsens metoder, en række spontant opståede betragtninger samt problemformuleringens spørgsmål. De spontant opståede betragtninger består af en række punkter, jeg ikke bevidst har søgt svar efter igennem undersøgelsen, men som ikke af den grund er mindre relevante.

Undersøgelsen bygger på en pilotundersøgelse i form af en spørgeskemaundersøgelse samt en hovedundersøgelse af 12 casestudier. Udgangspunktet er at beskrive børnenes tv-liv, ud fra et børnekulturelt perspektiv. Set i lyset af rapportens resultater viser pilotundersøgelsen sig at være givtig som indgangsvinkel til de kvalitative casestudier. Dette hænger især sammen med den

valgte forskningstradition, der tager udgangspunkt i barneperspektivet. Spørgeskemaundersøgelsen giver nemlig, på trods af sit beskedne omfang, mulighed for at opnå et indblik i, hvorvidt børnene kan relatere sig til undersøgelsens hovedtema – uhyggeligt tv og tv-vold. Hertil giver spørgeskemaundersøgelsen mulighed for at indramme en række mindre temaer og spørgsmål, som interviewene baseres på baggrund af – atter med udgangspunkt i børnenes svar på spørgeskemaet. På dette grundlag lægger jeg som forsker færre voksne betragtninger ned over børnene. Hertil kommer desuden den hermeneutiske tilgang til analysen af interviewene, hvor jeg lader materialet tale selv. Idet jeg i videst muligt omfang har søgt at være tro mod mine metoder, opstår der i forhold til problemformuleringen både fordele og ulemper, hvilket jeg i konklusionen løbende vil referere til.

13.1. Selvmodsigelser

Spørgeskemaundersøgelsen sammenlignet med interviewene illustrerer nogle selvmodsigelser, hvilket kan skyldes flere årsager. For det første, at en spørgeskemaundersøgelse benyttet på børn i 3. og 5. kl. ikke yder børnene retfærdighed, idet de simpelthen har svært ved at svare ved hjælp af de svarmuligheder spørgeskemaet giver. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at nogle få børn sætter kryds ved flere svarmuligheder til et enkelt spørgsmål³⁴ og ved at flere børn vender tilbage til et spørgsmål og ændrer på svarene. Da børnene også kan have svært at formulere sig skriftligt med selvstændige svar, er dette ikke en mulighed for så tidlige skolebørn. For det andet viser det sig under de 12 interviews, at nogle spørgsmål kræver at blive stillet i en større sammenhæng. Her tænker jeg ikke mindst på spørgsmålene omkring børns muligheder for at tale med en voksen om uhyggelige tv-oplevelser, samt muligheden for at få tryk efter samme type oplevelser igennem samtale. Her udtrykker børnene i 3. kl. en selvmodsigelse ved, at de i spørgeskemaundersøgelsen fortæller, at de aldrig taler med voksne om uhyggelige tv-oplevelser, mens de i interviewene næsten alle fortæller, at det gør de. Under interviewene viser denne selvmodsigelse sig at skyldes, at børnene har behov for at sætte spørgsmålet ind i en større sammenhæng, samt at forklare en sådan

³⁴ I denne undersøgelse har jeg frasorteret de spørgeskemaer, hvor dette er tilfældet.

sammenhæng ved hjælp af nogle specifikke episoder, f.eks. i forbindelse med mareridt. Af andre selvmodsigelser, som både gælder for børnene i 3. og i 5. kl. er spørgsmålene omkring uhyggeligt tv i forhold til de kategorier jeg opstiller i spørgeskemaet. F.eks. svarer de fleste børn i spørgeskemaet nej til, at *TV-Avisen* og *Børnetime* er uhyggeligt, mens nogle børn under interviewene fortæller, at julekalenderen; *Jul på Kronborg* er uhyggelig, og alle børn i varierende grad synes, at *TV-Avisen* er uhyggelig. Også i disse tilfælde skyldes selvmodsigelserne, at børnene har brug for at referere til specifikke oplevelser af bestemte programmer.

Imidlertid er der også nogle problemer forbundet med interviewene, ikke mindst på grund af min tilstedeværelse i børnenes hjem som forsker. Det var ikke mit umiddelbare indtryk, at børnene lod sig påvirke af min faglige bevæggrund, men snarere at forældrene lod sig påvirke af denne. Dette resulterede for mig at se, i nogle selvmodsigelser i forhold til deres holdninger omkring fjernsynets rolle. Bl.a. fortæller flere forældre eksplicit, at de ikke ser meget tv i familien, og / eller at det er lidt tilfældigt, hvornår og hvad de ser i fjernsynet. Ikke desto mindre har de fleste familier for det første nogle bestemte serier, som de følger med i. For det andet bygger flere familier sociale fællesskaber og fortolkningsfællesskaber op omkring fjernsynsprogrammer og videofilm. For det tredje ser alle børnene i varierende omfang tv på andre tidspunkter end om aftenen. Sidstnævnte er måske ikke så meget et udtryk for, hvor meget tv forældrene ser, men i vid udstrækning et udtryk for forældrenes holdninger til fjernsynet.

13.2. Børn som kompetente tv-seere

På trods af, at børnene viser besværligheder ved at forholde sig til deres eget tv-liv og til tv-mediet igennem spørgeskemaundersøgelsen, illustrerer interviewene, at børnene er i stand til at forholde sig til tv-mediet som erfarne og kompetente tv-seere. Ovenstående selvmodsigelser i forhold til *TV-Avisen* og *Børnetime* kan tilsyneladende pege i retning af, at børn har svært ved at kategorisere tv-udsendelser uden at referere til specifikke programmer/udsendelser. Ikke desto mindre kategoriserer alle børnene tv-programmer, uden anvisninger fra mig, i begyndelsen

af hvert interview, hvor jeg spørger til, hvad de foretrækker at se i tv. Børnenes kompetencer som erfarne mediebrugere udtrykkes dog også på en række andre områder, som i alt udgør 3 punkter, som alle er beskrevet løbende i rapporten.

- **Genrebevidste tv-seere**, idet de selv er i stand til at kategorisere tv-programmer.
- **Selvreflekterende tv-seere**, idet de er bevidste om i hvilket omfang og hvornår de ser tv. F.eks. pga. kedsomhed eller som baggrundsstøj.
- **Bevidste tv-seere**, idet de generelt fravælger at se uhyggeligt tv.
- **Distancerende tv-seere**, idet de er i stand til at distancere sig fra uhyggeligt tv, afhængig af situationen. For det første bliver børnene tilsyneladende mindre bange, når de ser uhyggeligt tv med løbende komponenter af vold sammen med deres venner, i forhold til, når de ser serier sammen med familien. jf. rapporten s. 70. For det andet beskriver flere børn, at de kender forskel på fiktion og virkelighed. For det tredje distancerer mange børn sig til episoder i *TV-Avisen*, som de er klar over, ikke kan ramme dem selv.

Under besvarelsen på problemformuleringen herunder uddyber jeg nogle af de ovennævnte betragtninger yderligere.

13.3. Svar på problemformulering

Idet min metode primært tager udgangspunkt i børnenes egne betragtninger isoleret, og idet jeg ikke har haft mulighed for at interviewe alle forældre på de samme præmisser, kan nogle af de stillede spørgsmål ikke besvares fyldestgørende. Under de problematiserede spørgsmål uddyber jeg eventuelle fejlkilder og mangler i metoden. For alle besvarelserne gælder det forbehold, at jeg forsøger at gøre besvarelserne generelle. Idet undersøgelsen er baseret på cases af 12

børneinterviews, vil der i flere tilfælde være næsten ligeså mange svar, som der er børn. Af denne grund kan det være en gevinst at vende tilbage til præsentationerne, hvor nogle af problemformuleringens spørgsmål besvares på det enkelte barns præmisser.

- Ser børn med tv på eget værelse mere tv, der skræmmer dem, end børn uden tv på eget værelse?

Børn foretrækker primært at se tv, der retter sig til deres aldersgruppe, samt familietv som film, naturprogrammer og sport. Børnene beskriver deres tv-sening på eget værelse indenfor 4 kategorier; den første kendetegner *afslapning* efter skole, sport og lign. Her ser børnene tv for at koble af. Den anden kategori er *Baggrunds-tv*, som er tv, hvor børnene ikke retter deres fulde opmærksomhed mod fjernsynet, da de samtidigt leger, spiser, pakker tasker, laver lektier osv. Den tredje kategori dækker over to funktioner og går under betegnelsen *kedsomhed*. For det første dækker *kedsomhed* over børnenes reelle kedsomhed, når de ikke kan finde på noget at tage sig til. Dette foregår oftest i weekenden. For det andet dækker betegnelsen over de tilfælde, hvor børnene søger væk fra forældrenes programvalg i fællesrum. Det er hyppigst i forbindelse med, at programmerne keder eller skræmmer dem.

Der er ikke noget, der tyder på, at børn med tv på eget værelse ser mere skræmmende tv, end børn uden tv på eget værelse. Til gengæld giver tv på eget værelse børn mulighed for at søge væk fra de uhyggelige programmer, som forældrene eventuelt ser. Når børn ser uhyggeligt tv, sker det primært sammen med deres forældre, søskende, jævnaldrende fætre eller venner. Kun få børn opsøger selv uhyggeligt tv, og det skyldes ofte, at de ikke bliver bange for det. Således ser Lone, 3. kl. og Morten, 5. kl. ofte uhyggeligt tv, men de har ikke tv på eget værelse, og ser det derfor i fællesrum. De børn som ser uhyggelige serier som *Rejseholdet* og *Forsvar* ser det sammen med deres forældre. Et flertal af de interviewede børn giver indtryk af, at de kan skelne imellem uhyggelige tv-udsendelser og tv-udsendelser, de bliver bange for. Børn ser sjældent tv alene, som de bliver bange for, og i så tilfælde er det aldrig planlagt.

- Ved forældre til børn med tv på eget værelse, hvad børnene ser?
- Er der overensstemmelse mellem det forældrene forventer, skræmmer deres børn, og det, der reelt skræmmer deres børn?

Ovenstående spørgsmål overlapper hinanden så meget i besvarelsene, at jeg vælger at besvare dem under et. Det skyldes, at besvarelsen af spørgsmålene betinger forældrenes deltagelse i interviewene. For at svare fyldestgørende på disse spørgsmål, vil det være nødvendigt at interviewe en række børn uden forældrenes tilstedeværelse og derefter interviewe forældrene uden børnenes tilstedeværelse. Dette har min metode, hvor jeg tager udgangspunkt i børnenes egne synspunkter, ikke givet mulighed for. I forhold til ovenstående spørgsmål har min metode altså en begrænsning i form af, at jeg hovedsageligt koncentrerer mig om at tale med børnene. I de mange situationer, hvor forældrene bliver interviewet, lytter forældrene som regel med under børneinterviewene. Forældrenes svar er af denne grund farvet af børnenes svar. Desuden synes jeg, det er vigtigt at gøre opmærksom på, at tv på eget værelse ikke er en betingelse for, at børn ser tv alene og uden opsyn. Det forholder sig nemlig således, at alle de adspurgte børn, ifølge spørgeskemaundersøgelsen i 5. kl. og de fleste i 3. kl., nogle gange ser tv alene. Herunder besvarer jeg spørgsmålene, med de indtryk børn og forældre giver mig trods alt.

Selvom børn har tv på eget værelse eller blot har mulighed for at se tv alene, holder forældrene øje med, hvor længe og hvad de ser i tv. Flere børn får af og til besked på af deres forældre at skifte program eller slukke for fjernsynet. En enkelt mor understreger, at børnenes mulighed for at se tv på eget værelse, i hendes familie, kun må forekomme i nødsituationer, f.eks. når børnene bliver skræmte over forældrenes programvalg. De forældre, som jeg har haft mulighed for at tale med, giver indtryk af, at de godt ved, hvad deres børn ser i tv. Mange forældre supplerer bl.a. med oplysninger omkring deres børns foretrukne tv-udsendelser. Forældrene til de interviewede børn giver tillige udtryk for, at de har et afslappet forhold til børnenes tv-sening. Dette betyder bl.a., at børn kan fortælle deres forældre, hvad de ser i tv,

også i de situationer, hvor børnene ser forbudt tv, hvilket i denne sammenhæng er uhyggelige film og serier.

I de få tilfælde, hvor der ikke er overensstemmelse imellem forældrenes og børnenes svar, er det svært at afgøre, i hvilket omfang forældrene eller børnene har ret. I forbindelse med uhyggeligt tv, kan forældre nemlig godt have en formodning om, at f.eks. *TV-Avisen* eller krimiserier skræmmer deres børn, uden det forholder sig således. På den anden side er det svært at afgøre, hvorvidt børnene har lyst til at indrømme, hvad der skræmmer dem. Jeg går dog som udgangspunkt ud fra, at børnenes udsagn er rigtige.

Forældre har i de fleste tilfælde et godt indtryk af, hvad deres børn bliver bange for i tv. Det skyldes dels, at nogle børn taler med deres forældre om mareridt, dels at børnene ofte ser det uhyggelige i tv sammen med deres forældre. Nogle børn er mere følsomme over for uhyggeligt tv end andre børn. I disse tilfælde får børnene ikke adgang til uhyggeligt tv, hvilket indikerer, at forældrene kender deres børns grænser i forhold til, hvilke programtyper børnene tåler at se. Omvendt får nogle børn lov til fuldstændigt selv at råde over, hvilke programmer de vil se. Det skyldes dels, at disse børn ikke skræmmes over tv-udsendelser, og at forældrene er klar over dette, dels at børnene er gamle nok til selv at tage ansvar for deres tv-sening.

Det, der skræmmer børnene fordeler sig jævnt over tre kategorier; brudstykker af uhyggelige tv-udsendelser, dokumentarisk tv-vold og underholdnings-/fiktion-billedvold. De fleste forældre har en forestilling om, at deres børn skræmmes af dokumentarisk tv-vold, mens ingen forældre nævner brudstykker af uhyggeligt tv. I forhold til dokumentarisk tv-vold beskriver flere forældre, at børn distancerer sig til nyhederne, og at nyhederne forekommer som en naturlig del af tv-mediet. Ikke desto mindre mener jeg, at børnene giver udtryk for, at de ræsonnerer meget over dokumentarisk tv-vold og uhyggelige dokumentariske reportager. Kort sagt har de fleste forældre en fornemmelse af, hvilke tv-programmer, der skræmmer, eller ikke skræmmer, deres børn. Men fornemmelserne er ikke 100% fyldestgørende, idet børnene tænker mere over f.eks. dokumentarisk vold, samt at børnene bliver mere

bange for brudstykker, end forældrene umiddelbart giver indtryk af at have et kendskab til.

- Hjælper det børnene at tale med en voksen, de har tillid til, om det uhyggelige eller voldsomme de har set i tv?

Alle børn giver udtryk for, at de i varierende grad oplever tv-udsendelser som uhyggelige. Næsten alle børn bliver i varierende grad bange for enkelte tv-udsendelser. Nogle børn bliver så bange, at de får mareridt eller ligger i sengen om aftenen og forestiller sig det uhyggelige, de ser i fjernsynet, hænde dem selv. I alle sådanne tilfælde illustrerer denne undersøgelse, at børn har gavn af at tale med en voksen eller en søskende. Flere familier giver udtryk for, at man ikke taler udpræget meget om uhyggelige og skræmmende tv-programmer. Men de fleste børn har alligevel enkelte oplevelser med skræmmende tv, efter hvilke de har talt med deres forældre. Nogle gange ligger mareridt til grund for disse samtaler. Andre gange beskæftiger et barn sig så meget med en skræmmende tv-udsendelse, f.eks. *Åndernes Magt* eller en reportage fra *TV-Avisen*, at barnet har behov for at få talt sine tanker igennem med en forælder eller en søskende. I alle disse situationer udtrykker børnene, at det er en hjælp for dem at tale om deres frygt.

Men ikke alle børn har behov for at tale deres frygt igennem. For nogle er det nok at føle tryghed igennem fysisk kontakt. Flere børn opnår tryghed ved blot at se de skræmmende udsendelser sammen med forældre, søskende eller venner, mens andre føler tryghed ved at sætte eller lægge sig tæt op af en forælder. Dertil kan det tyde på, at børn, mens de ser skræmmende tv, bedre kan distancere sig til de uhyggelige elementer, når de er sammen med jævnaldrende. Muligvis skyldes dette, at børnene koncentrerer sig mindre om tv-udsendelserne, når de ser tv sammen med jævnaldrende, end når de ser tv sammen med deres forældre.

- I hvilket omfang, bliver børn påvirkede af deres venner, til at se, for dem, uhyggelige programmer i tv?

På den ene side afspejler interviewene, at børn oftere fristes til at se for dem uhyggelige tv-udsendelser, når de er uden opsyn af voksne. På den anden side afspejler interviewene, at børnene primært ser uhyggeligt tv sammen med deres forældre.

Kun et enkelt barn giver udtryk for, at de taler om uhyggelige film og serier i skolen. Dertil fortæller alle de medvirkende børn, at de ikke opsøger uhyggeligt tv, som følge af, at deres venner ser sådanne programmer. I børnenes tv-liv sammen med venner gør, som nævnt, tre faktorer sig gældende i forhold til uhyggeligt tv. Der er den planlagte videoaften, hvor man ser uhyggelige film. Den tilfældige episode, hvor børnene uhensigtsmæssigt ser et uhyggeligt program samt den direkte påvirkning, hvor en ven insisterer på at se et uhyggeligt program. Børn bliver altså i nogen grad påvirkede af deres venner til at se uhyggeligt tv. Men den største påvirkning kommer fra hjemmet. Her er det især forældrenes valg af tv-udsendelser, samt ældre søskendes adgang til uhyggeligt tv, der er den største påvirkning. Dette betinges af, at børnene mængdevis ser mere tv sammen med forældre end med deres venner. Når børn ser uhyggeligt tv med deres forældre, er det som oftest serier, mens det uhyggelige børn ser med deres venner, er film. Hvor serierne fortsætter uge efter uge, udgør de enkelte film en isoleret aften.

Litteraturliste

- Andersen, Dines: *Spørgeskemainterview med børn – skulle det være noget særlig?* i: Børn som informanter (red. Jørgensen, Per Schultz og Kampmann, Jan). Kbh. 2000.
- Drotner, Kirsten; Unge medier og modernitet – pejlinger i et foranderligt landskab. Kbh. 1999.
- Drotner, Kirsten og Sørensen, Anne Scott; Øjenåbnere. Unge, medier, modernitet. Kbh. 1997.
- Gjerulfsen, Lars; Gjessing, Susanne; Gynther, Karsten; Høedt-Rasmussen, Inger; Nielsen, Anne Maj og Risgaard, Jette: Kriterier for filmvurdering. Medierådet, Kbh. 1999.
- Gulløv, Eva og Højlund, Susanne; Feltarbejde blandt børn. Metodologi og etik i etnografisk børneforskning. Kbh. 2003.
- Hansen, Lene (red.): Børnekonventionen i Danmark. Børnerådet, Kbh. 2002.
- Jensen, Mogens Kjær: Interview med børn. Kbh. 1988.
- Jørgensen, Per Schultz: *Børn er deltagere – i deres eget liv* i: Børn som informanter, (red. Jørgensen, Per Schultz og Kampmann, Jan) Kbh. 2000.
- Kampmanns, Jan: *Børn som informanter og børneperspektiv*. i: Børn som informanter, (red. Jørgensen, Per Schultz og Kampmann, Jan) Kbh. 2000.
- Keldorf, Søren: *Billedvolden og jeg-styrken eller billedstyrken og jeg-volden* i: tv og video – Vold mod børn. (red. John Aasted Halse og Ida Krog). Kbh. 1989.
- Kragh-Mullers, Grethe: *Børn siger så meget – forstår de voksne?* i: Børn som informanter, (red. Jørgensen, Per Schultz og Kampmann, Jan) Kbh. 2000.
- Kvales, Steinar: InterView. Kbh. 1997.
- Olesen, Jesper; Børn som tv-seere. Kbh. 2000.
- Tufte, Birgitte; Børn i Blålys. Hvad ved vi? – og hvad gør vi? Kbh. 1983.
- Tufte, Birgitte; Kampmann, Jan og Juncker, Beth; Børnekultur. Hvilke børn? Og hvis kultur? Kbh. 2001.
- Tufte, Birgitte; Kampmann, Jan og Hassel, Monica (red.) Børnekultur. Et begreb i bevægelse. Kbh. 2003.
- Tufte, Birgitte og Christensen, Ole; Familier i forandring. Hverdag og medier i danske familier. Kbh. 2001.

Tufte, Birgitte og Christensen, Ole; Pigers og drenges mediebrug og hverdagsliv. Et pilotprojekt. Kbh. 1998.

<http://www.plan-international.dk> 160904

<http://www.barnetsvalg.dk> 160904

<http://www.dr.dk/licens/> 160904